

CVIČENÍ 6

JARO 2024

POKROČILÁ LOŽISKOVÁ
GEOLOGIE
LENKA SKŘÁPKOVÁ

GENETICKÁ KLASIFIKACE LOŽISEK

(upraveno podle Rozložník et al. 1987)

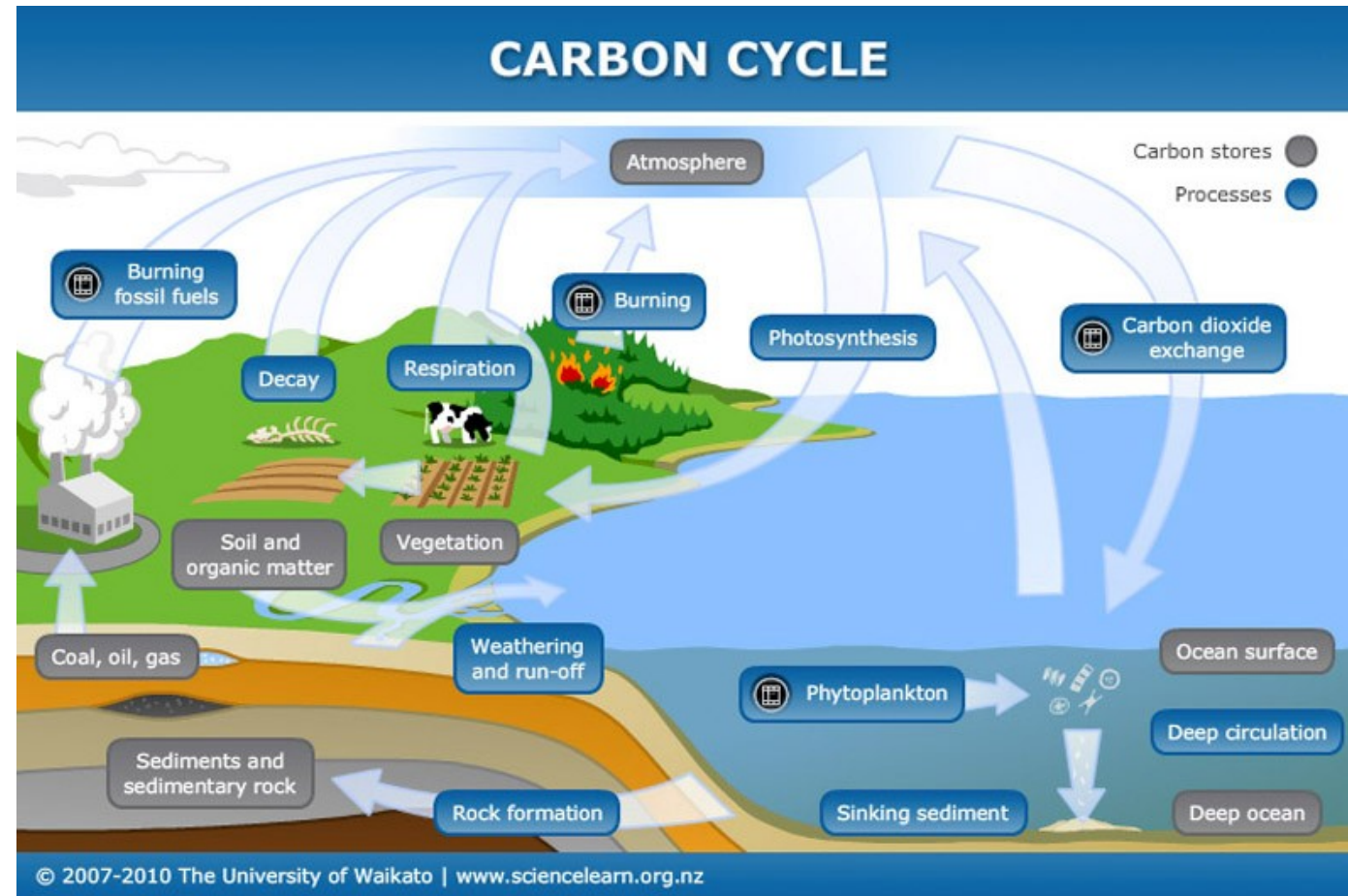
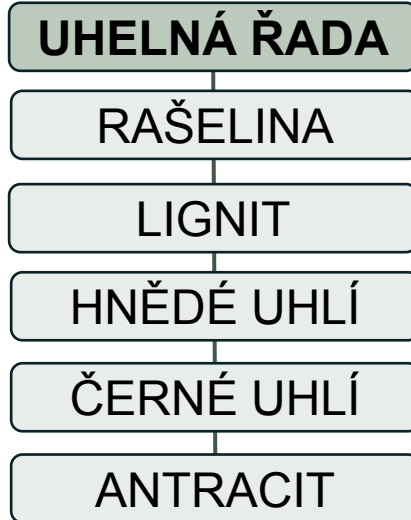
Série	Skupina	Typ	Formace	
Endogenní	magmatická	likvační	Cu-Ni + PGE	
		protomagmatická	Cr, PGE, C, Ti, REE	
		hysteromagmatická	Cr, Ti, magnetit-apatit	
	pegmatitová	jednoduché pegmatity	křemen-živec-slída	
		metasomatizované pegmatity	Li, Be, Nb-Ta, Sn, U-Th, Au, drahé kameny	
	karbonatitová		REE	
	hydrotermálních metasomatitů	skarnová	Fe, W, Cu, Pb-Zn, Co, Sn, Mo, U, ...	
		albititová	Nb-Ta, Zr, U, Be, ...	
		greisenová	Sn-W, Mo, Be, Li	
		porfyrových rud	Cu, Mo, U	
	hydrotermální	plutonická	Au, Sn, W, Mo, Cu, U, Ni-Co, Sb, ...	
		subvulkanická	Sn-W-Bi-Ag, Au-Ag, Cu-Pb-Zn, ...	
		teletermální	Pb-Zn, Hg-Sb, Cu, fluorit	
	Metamorfogenní	kontaktně metamorfogenní	kontaktně metamorfovaná	Fe, Mn, V, ...
			kontaktně metamorfní: metasomatická termometamorfní	viz skarny grafit, smírek, andalusit
regionálně metamorfogenní		regionálně metamorfovaná	Fe, Mn, kyzové formace, rýžoviska	
		regionálně metamorfní: restity pegmatity metasomatity metamorfně	grafit, sillimanit, azbest křemen-živec-slída viz skarny viz hydrotermální	

Endo-exogenní	subaerická	vulkanoexhalační	S, B
		krustální	travertin, sintry
		hydratogenní	pitná, léčivá, průmyslová voda geotermální energie
	submarinní	vulkanosedimentární	Fe (Lahn Dill), Mn, Cu+Pb-Zn+Au-Ag (kyzové formace)
hydrotermálně sedimentární		Cu-Co, Cu, Pb-Zn + Ag, kovanosné jíly	
Exo-endogenní	infiltrační	mineralizace hydrogenní: v pískovcích v karbonátech v kaustobiolitech	U, Cu red beds S, sádrovec, P U, Ge, P
Exogenní	zvětralinová	rýžoviska	Sn, Nb-Ta, W, diamant, pyrop
		reziduální	kaolin, bauxit, Fe, Ni-laterity, ...
		halmyrolytická	bentonit
		supergenního obohacení	druhotné oxidické a sulfidické rudy
	sedimentární	klastická	Au, Pt, diamant, Sn, Ti, Zr, Au-U, šterky, písky
		chemogenní a biochemogenní	evapority, karbonáty, silicity
organogenní		karbonáty, silicity, fosfority kaustobiolity	

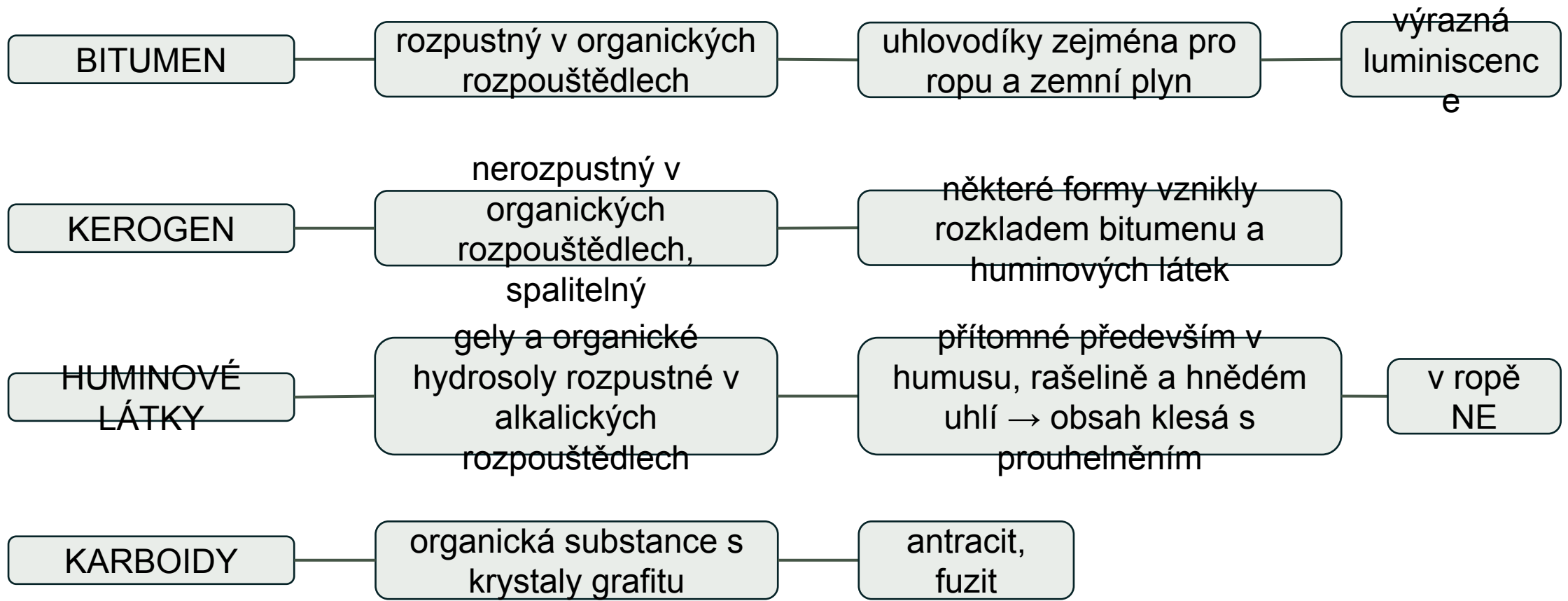
LOŽISKA KAUSTOBIOLITŮ

KAUSTOBIOLITY – ROZDĚLENÍ

KAUSTOBIOLITY – SLOŽKY

ODUMŘELÁ ORGANICKÁ SUBSTANCE → NEKROMASA
(C+O+H+N+S)

UHELNÁ ŘADA

UHLÍ

Ložiska vázána na paralické a limnické pánve.

rašelinění vs prouhelňování

Uhlí se obchoduje v tzv. **short tons** → 907 kg.

Z hlediska složení a makroskopického vzhledu je uhlí po celém světě stejné, ALE mikroskopicky se může lišit i v rámci jedné pánve.

PARALICKÁ PÁNEV

pasivní okraje kontinentů → **delty, laguny**

střídání kontinentálních a mořských podmínek

LIMNICKÁ PÁNEV

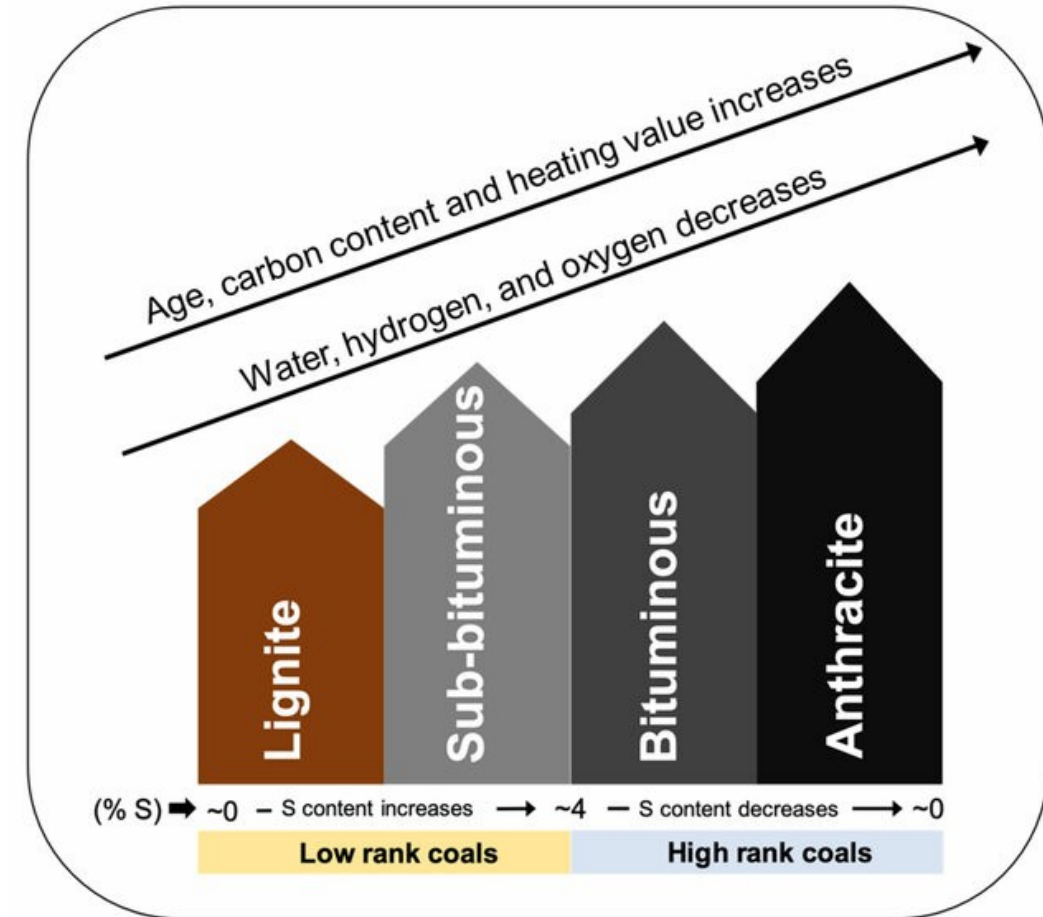
intrakratonní pozice → **sladkovodní jezera, rašeliněště, bažiny**

stabilní kůra, platformní režim → lehčí těžba

UHLÍ - VZNIK

ROZKLAD ORGANICKÉ HMOTY VYŠŠÍCH ROSTLIN V ANOXICKÉM PROSTŘEDÍ

KLASIFIKACE	ODRAZNOST VITRINITU
	= uspořádání makromolekul
	= parametr tepelné přeměny
	odráží fyzikální a chemické změny organické hmoty
obsah vody, výhřevnost, obsah prchavých složek, odraznost vitrinitu	čím vyšší prouhelnění, tím vyšší odrazivost světla

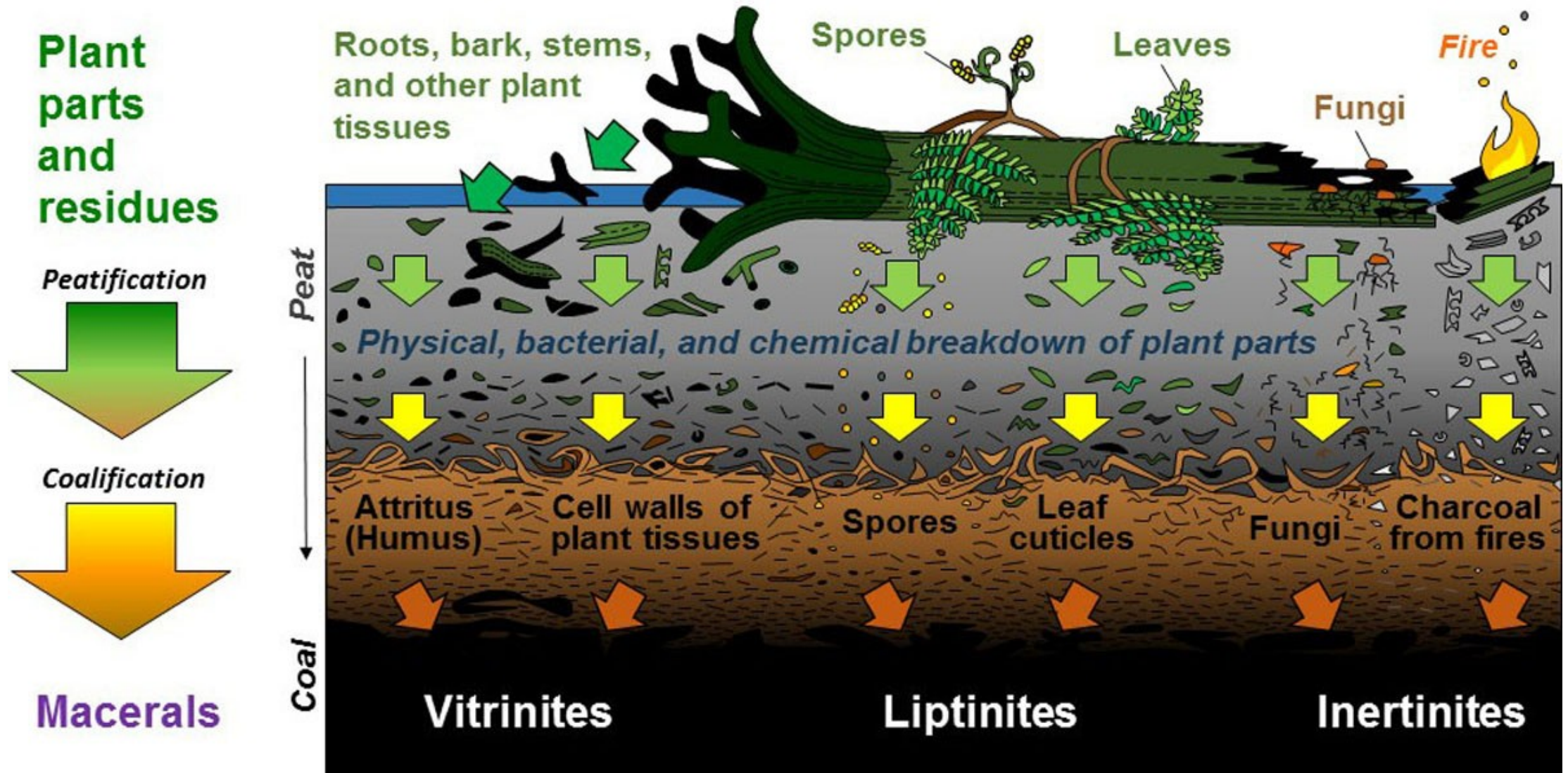
Sekhohola-Dlamini et al. 202

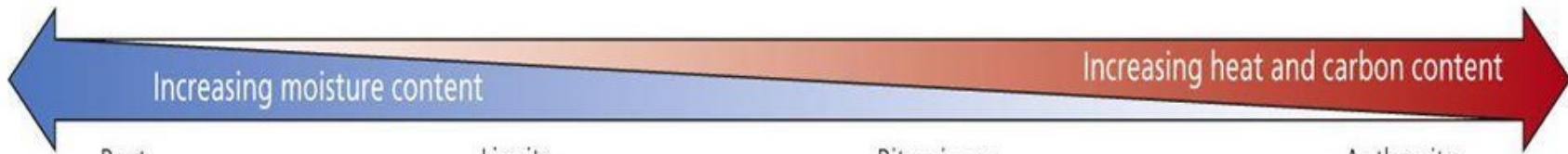
	RAŠELIN A	LIGNIT	HNĚDÉ UHLÍ	ČERNÉ UHLÍ	ANTRACI T
Obsah C (%)	< 25	25-35	35-45	45-85	86-98 %
Obsah vody (%)	> 75	25-75	10-25	4-10	< 4
Odravnost vitrinitu (%)	< 0.25	0.25-0.4	0.4-0.5	0.5-2	> 2

O, H, N ± S, As, Ge, Ga,

UHLÍ - VZNIK

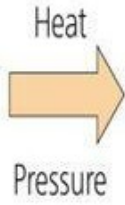

Peat
(not a coal)

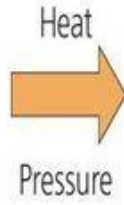
Partially decayed plant matter in swamps and bogs; low heat content

Lignite
(brown coal)

Low heat content; low sulfur content; limited supplies in most areas

Bituminous
(soft coal)

Extensively used as a fuel because of its high heat content and large supplies; normally has a high sulfur content

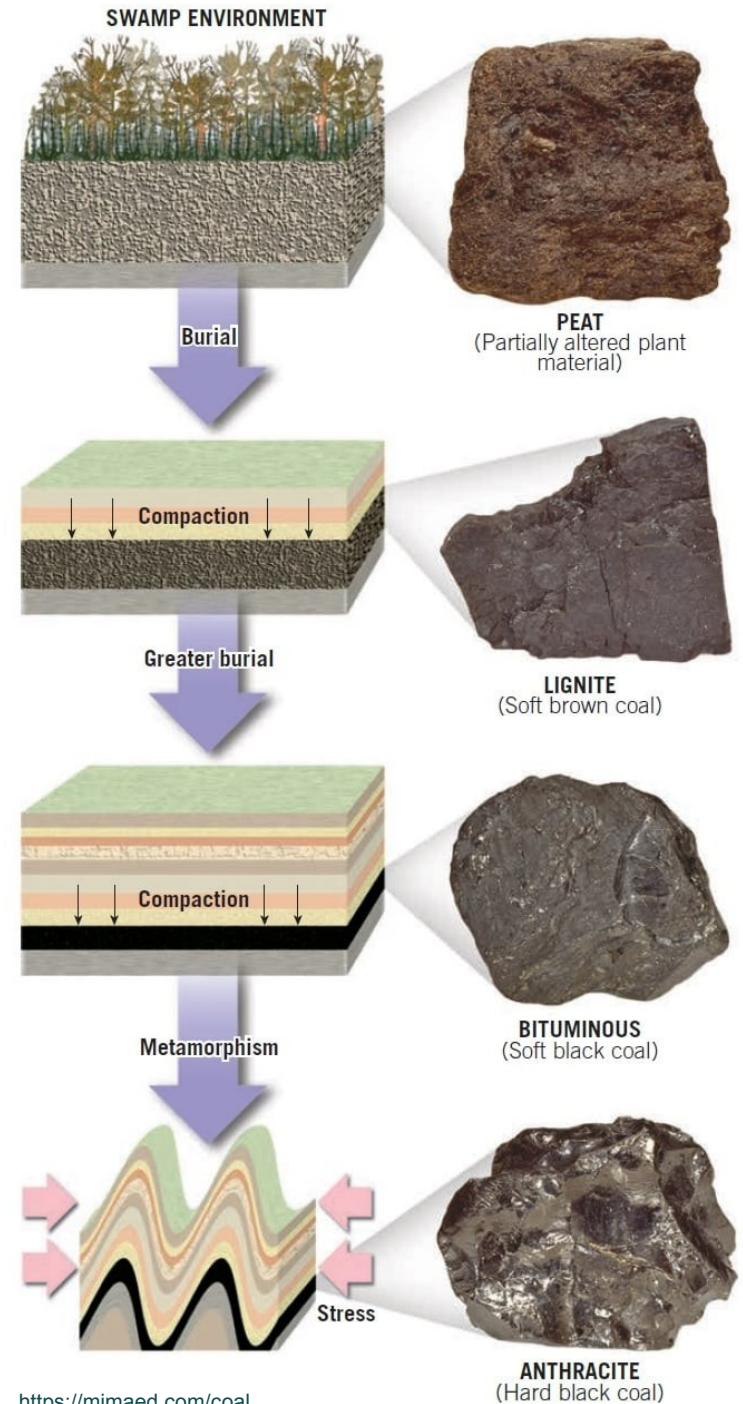
Anthracite
(hard coal)

Highly desirable fuel because of its high heat content and low sulfur content; supplies are limited in most areas

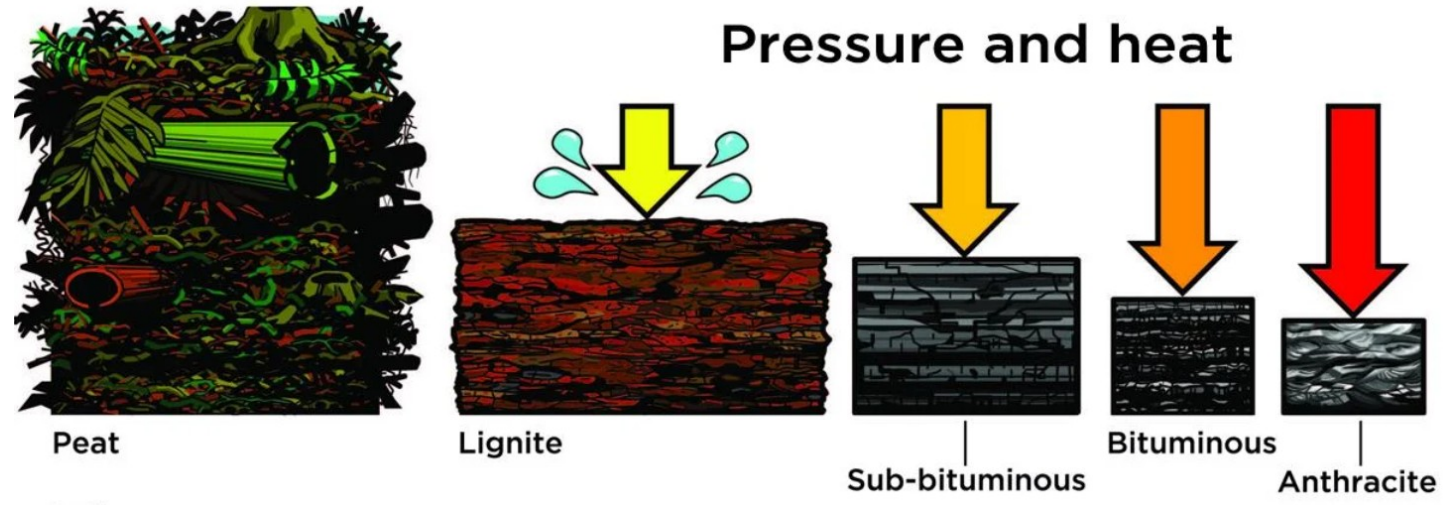
<https://brainly.com/question/2850488>

2

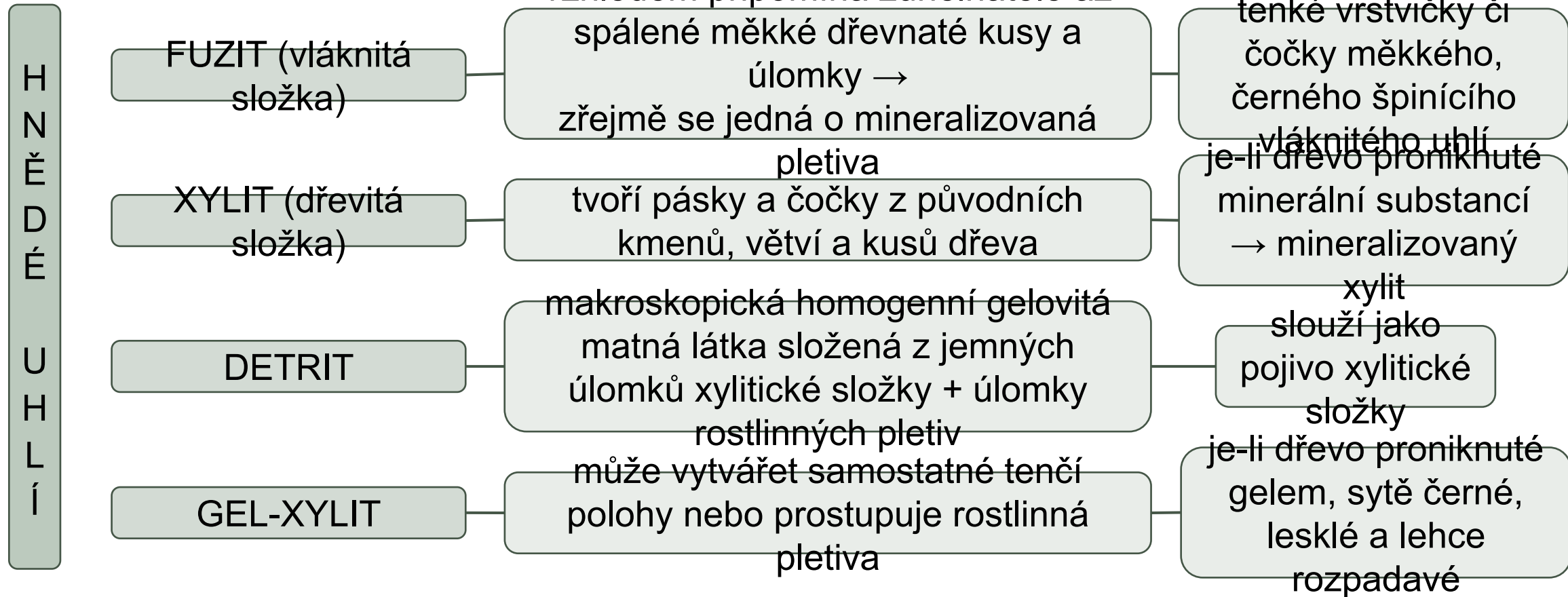
<https://mimaed.com/coal>

Pressure and heat

*Prolonged heat and pressure help form different types of coal.
Source: Adapted from the University of Kentucky*

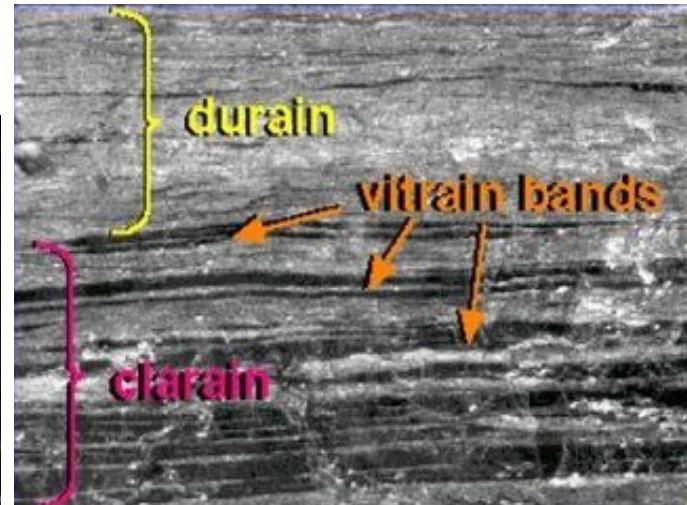
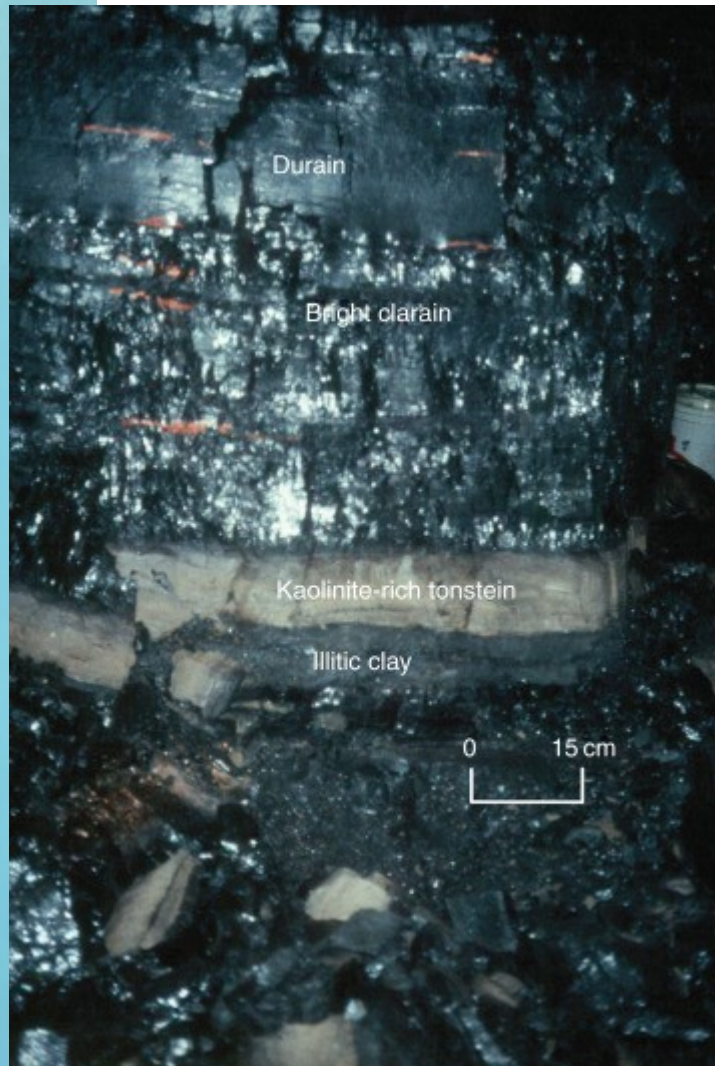
UHLÍ - MAKRO PETROGRAFICKÉ SLOŽKY

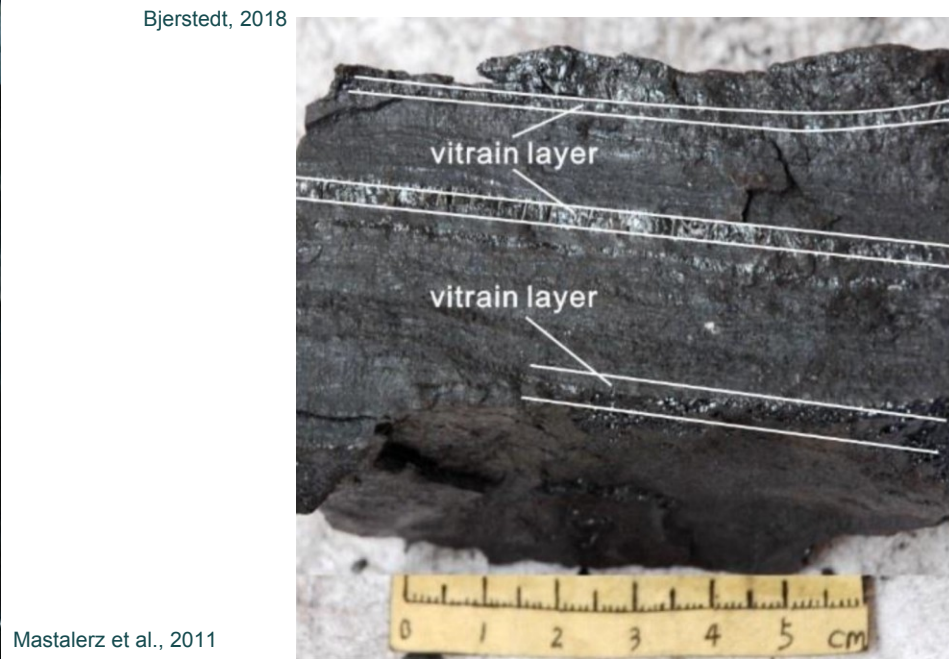
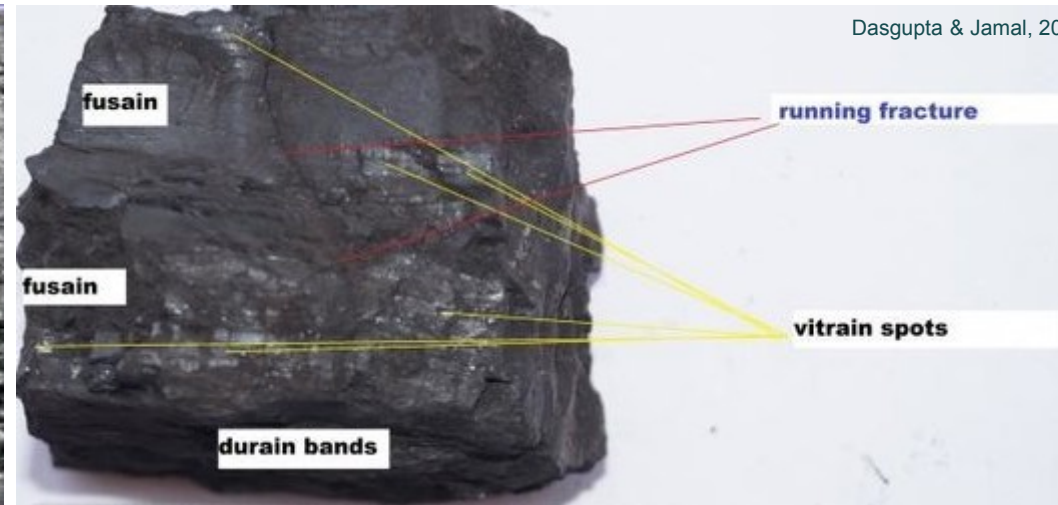
UHLÍ – MAKRO PETROGRAFICKÉ SLOŽKY

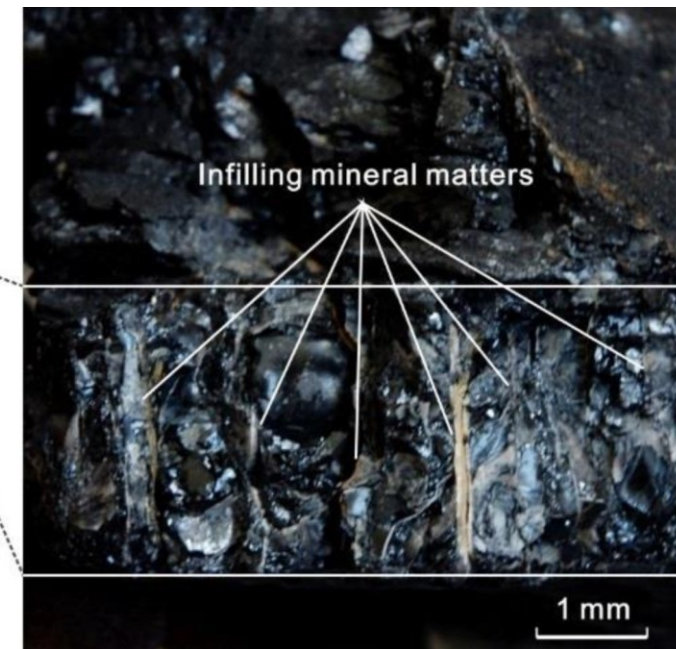
UHLÍ – MAKRO PETROGRAFICKÉ SLOŽKY

Bjerstedt, 2018

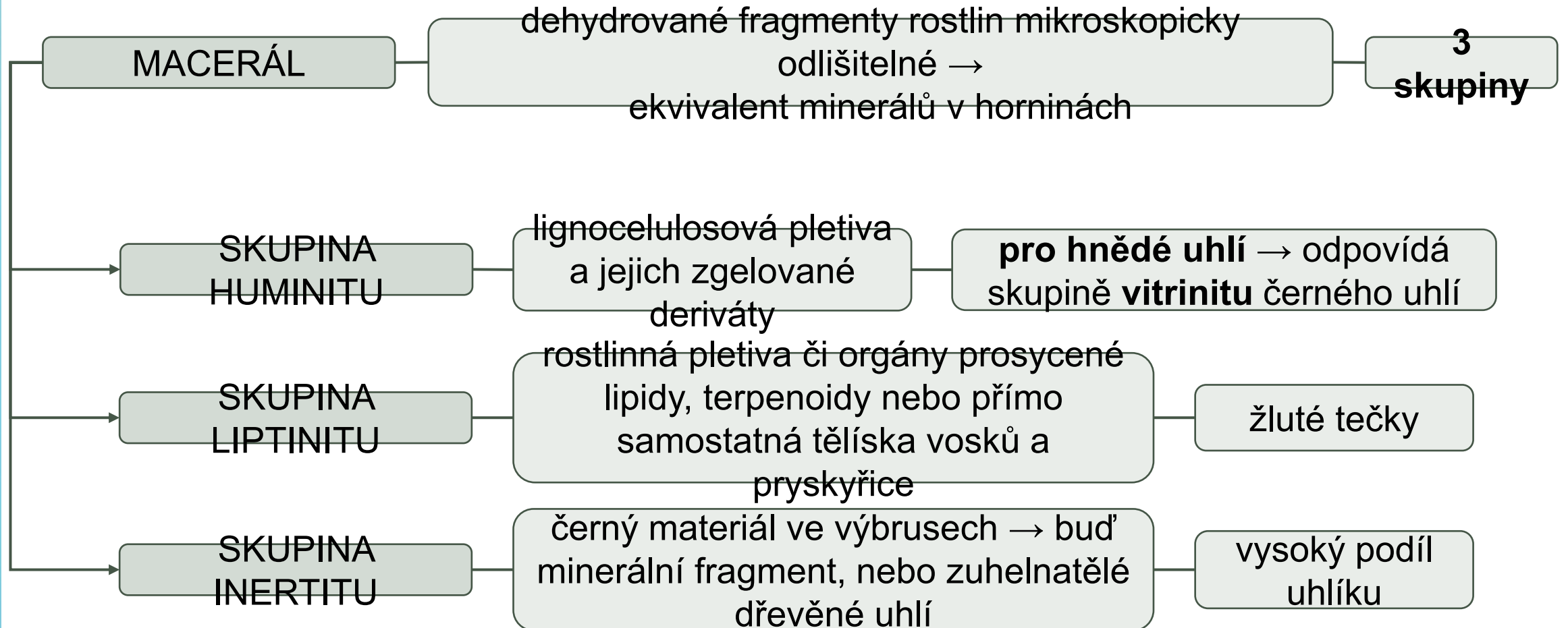

Mastalerz et al., 2011

Cheng et al., 2017

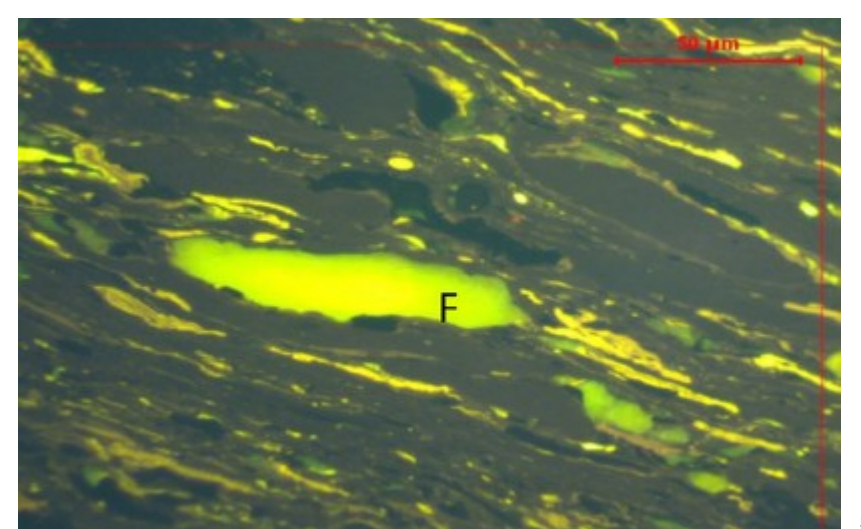
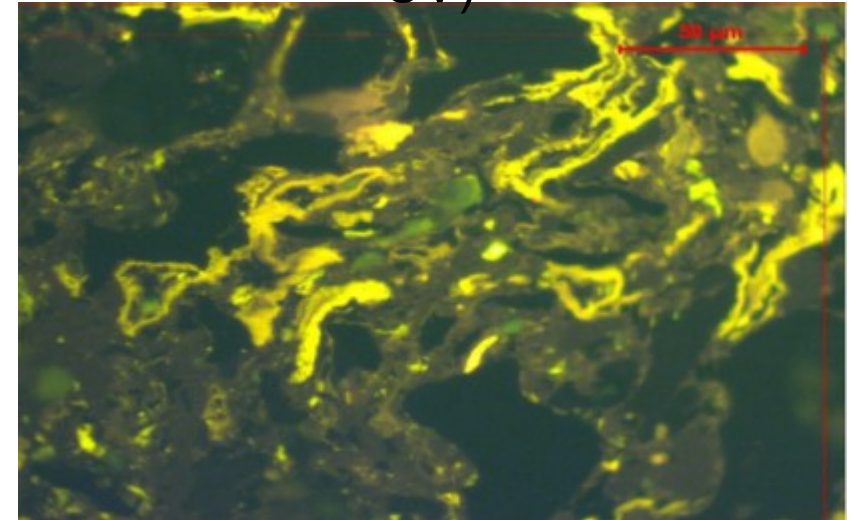
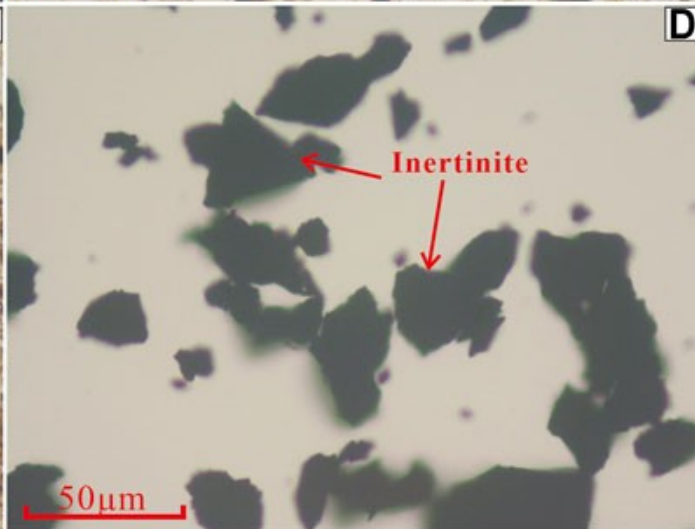
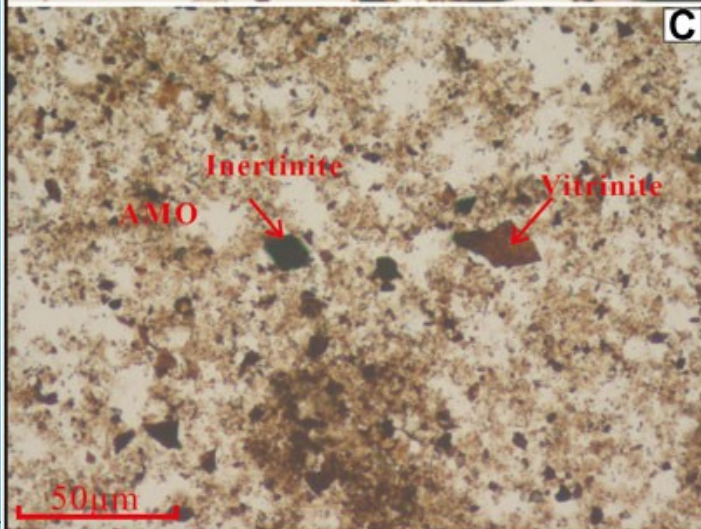
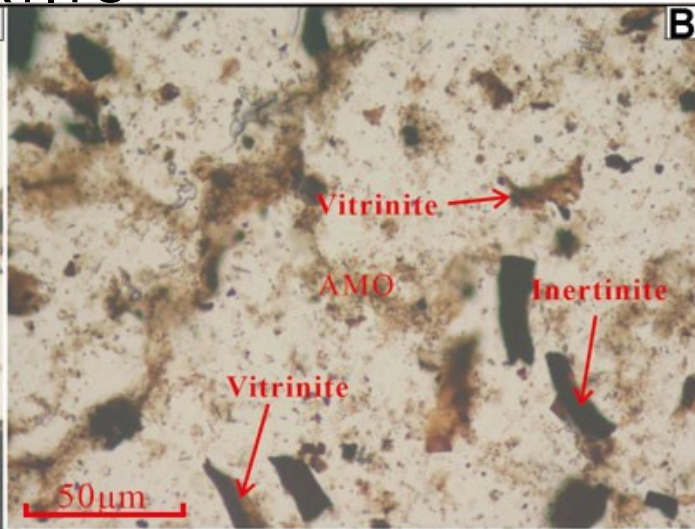
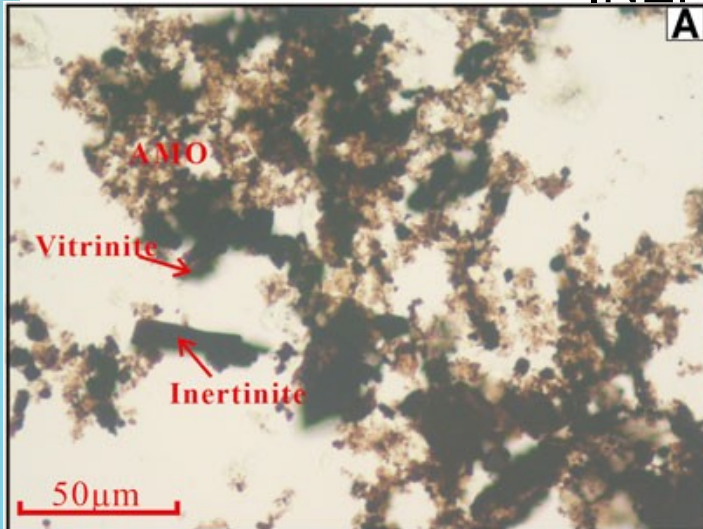
UHLÍ - MIKRO PETROGRAFICKÉ SLOŽKY

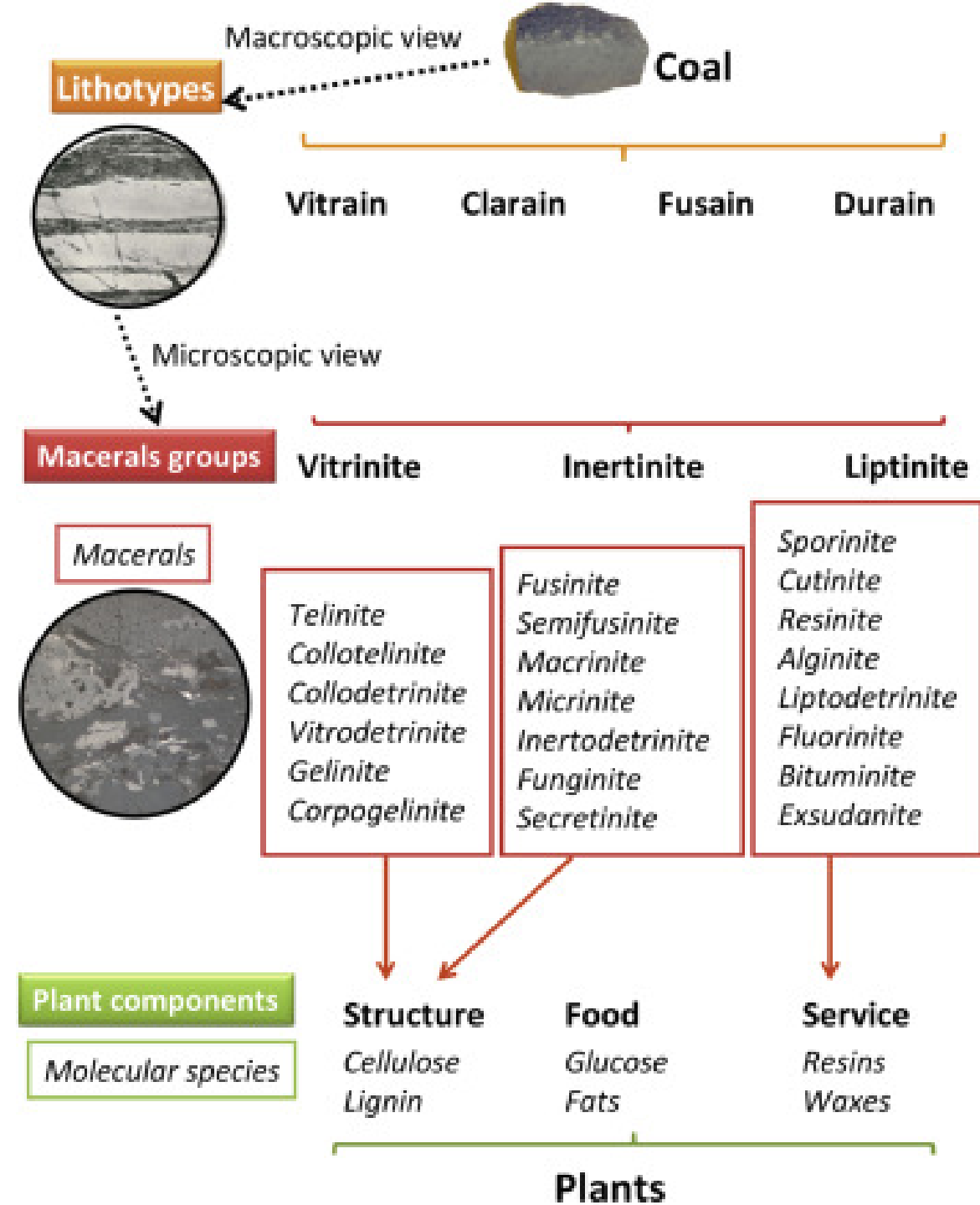
UHLÍ - MIKRO PETROGRAFICKÉ SLOŽKY

SKUPINA VITRINITU A
INERTITU

SKUPINA LIPTINITU (pod
UV)

UHLÍ A JEHO PETROGRAFICKÉ SLOŽKY - PŘEHLED

UHLÍ - LOŽISKA

P
Á
N
V
E

RUSKO	doněcká, podmoskevská, kuzněcká, tunguzská, lenská
NĚMECKO	rúrská, magdeburská
ČÍNA	Šan-Si, Fu- Šun
VELKÁ BRITÁNIE	East Pennine Coal Basin, Newcastle basin
POLSKO	hornoslezská, lubinská
JAR	South Transvaal Coal Area
AUSTRÁLIE	Sydney basin
USA	apalačská, poweder river basin → od V k Z USA klesá prouhlenění
ČR	hornoslezská (paralicko-limnická), mostecká, sokolovská, chebská, severočeská, kladenská, plzeňská

ŽIVIČNÁ ŘADA

ROPA

ROZKLAD ORGANICKÉ HMOTY PLANKTONU A MOŘSKÝCH ŘAS

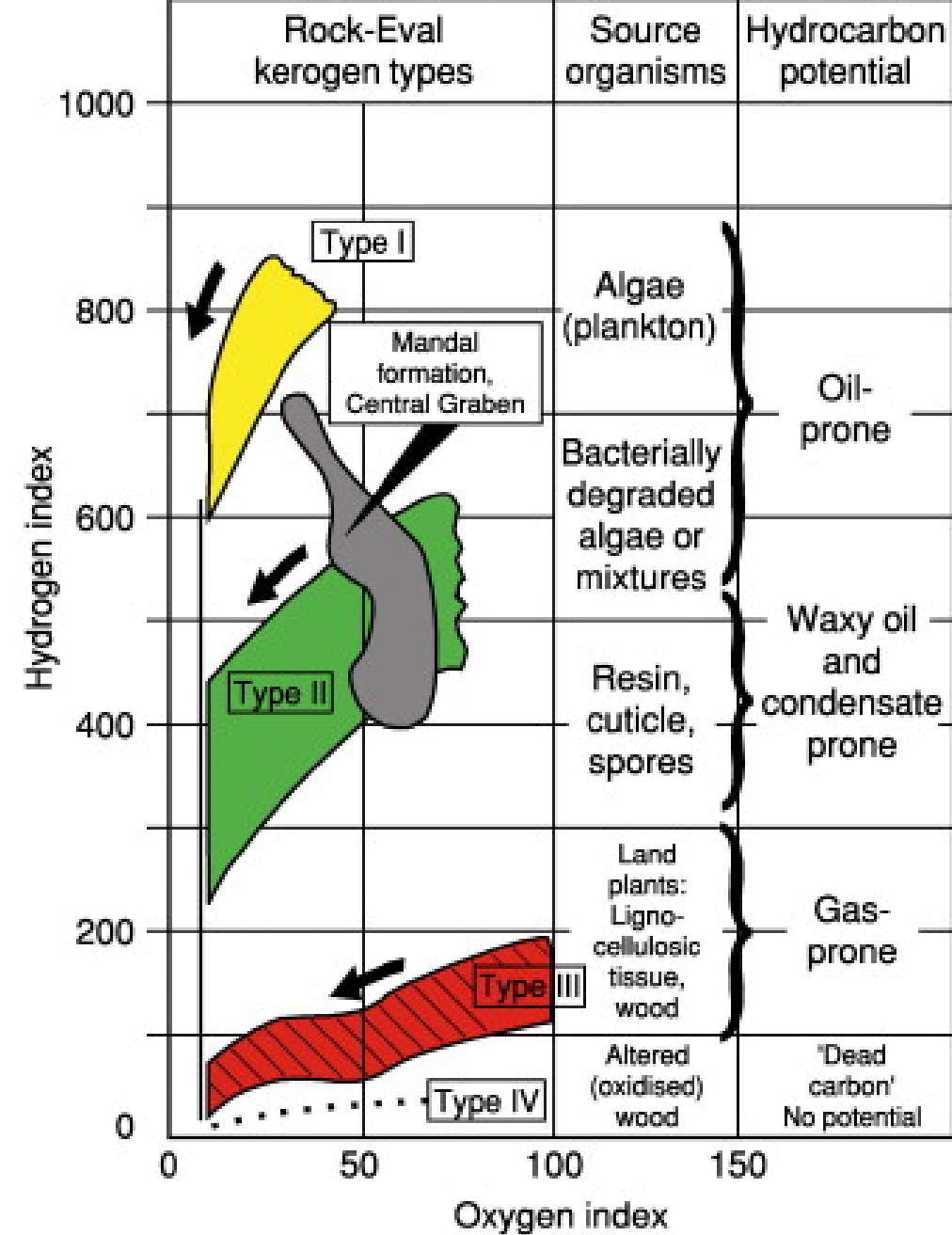
V ANOXICKÉM PROSTŘEDÍ

TOC (total organic carbon) → množství organické hmoty v sedimentu či hornině

ROPA SE OBCHODUJE V BARELECH = 158, 99 L

TYPY KEROGENU

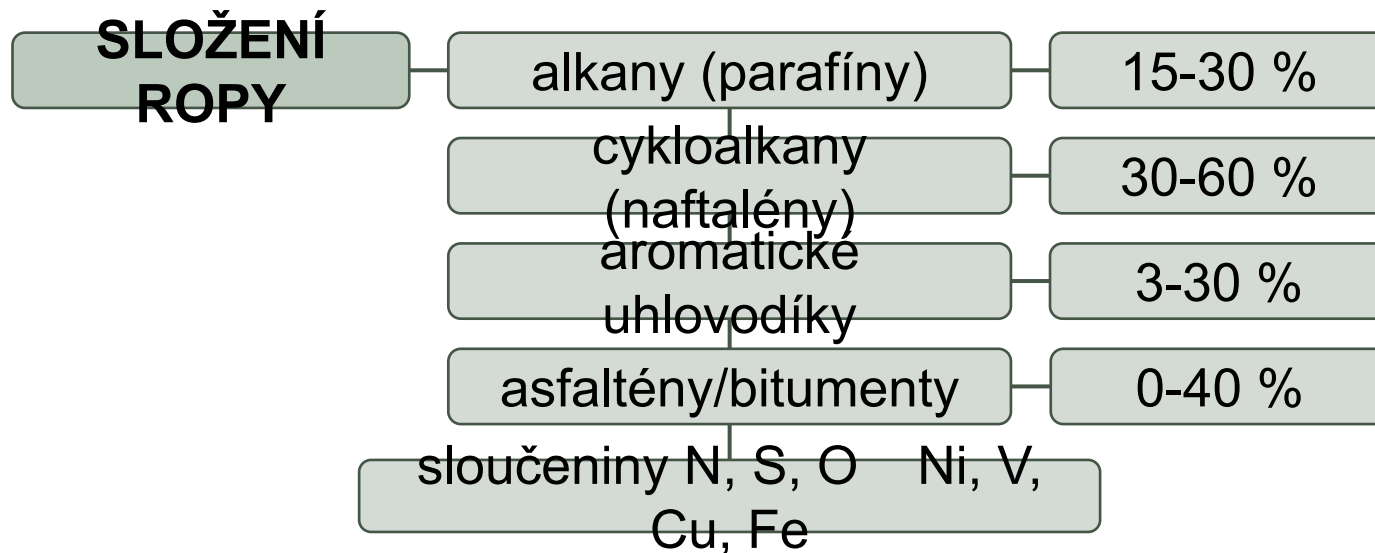
TYP	H/C	O/C	ORGANIKA			
I	> 1.35	< 0.15	mořské řasy	ROPA		
II	1.00-1.35	0.03-0.18	plankton			
III	0.50-1.00	> 0.03	rostliny, dřevo	PLYN		
IV	≤ 0.50	0.20-	residua (vosky)			

← Changes with maturation

ROPA - SLOŽENÍ

Olejovitá kapalina tvořená směsí plyných, těkavých a pevných uhlovodíků a příměsí.

PRŮMĚRNÉ

SLOŽENÍ:

80-87 % C,
11-15 % H,
až 4 % S,
< 1 % N

SWEET CRUDE

ropa s obsahem síry do 0.5 %

SOUR CRUDE

ropa s obsahem síry nad 0.5 %

KLASIFIKACE ROPY

API GRAVITY NUMBER (AMERICAN PETROLEUM INSTITUTE)

JAK LEHKÁ ČI TĚŽKÁ JE ROPA VŮČI VODĚ

čím vyšší API, tím lehčí ropa (až plyn)

$$\text{API} = \left(\frac{141.5}{\rho} \right) - 131.5$$

ρ = hustota ropy při 15.56 °C

LEHKÁ

ROPA

> 31.1

STŘEDNÍ

22.3 -31.1

ROPA

TĚŽKÁ

< 22.3

ROPA

API > 10 - ropa plave
API < 10 - ropa klesne ke dnu

UHLOVODÍKOVÝ SYSTÉM

NĚKOLIK FÁZÍ VÝVOJE
ORGANICKÉ HMOTY
NEZBYTNÝCH KE VZNIKU ROPY

ZDROJ

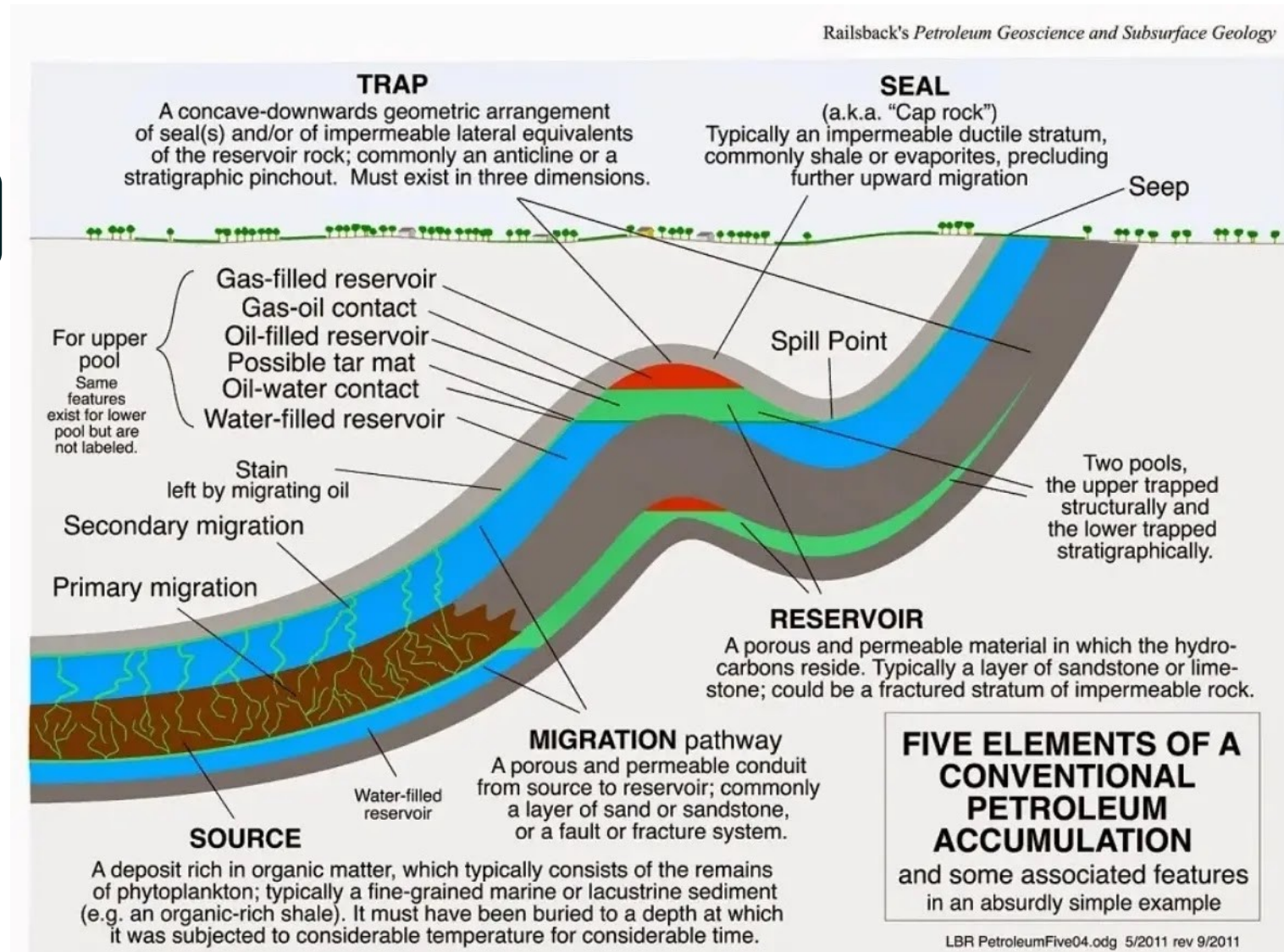
MIGRACE

PAST

KOLEKTO

R

TĚSNĚNÍ

UHLOVODÍKOVÝ SYSTÉM – ZDROJOVÁ HORNINA

HORNINA S VYSOKÝM PODÍLEM ORGANICKÉ SLOŽKY → > 0.6 %
(ALEURITY, PELITY)

organická hmota je v podobě kerogenu/bitumenu

**ROPNÉ
OKNO**

místo, kde se z kerogenu
stává ropa, nebo zemní
plyn

ROPA → cca **65-125 C** (2-5
km)

PLYN → cca **125-175 C** (3-
6.5 km)

**CRUDE
OIL**

TOC + teplota + kerogen/bitumen + čas

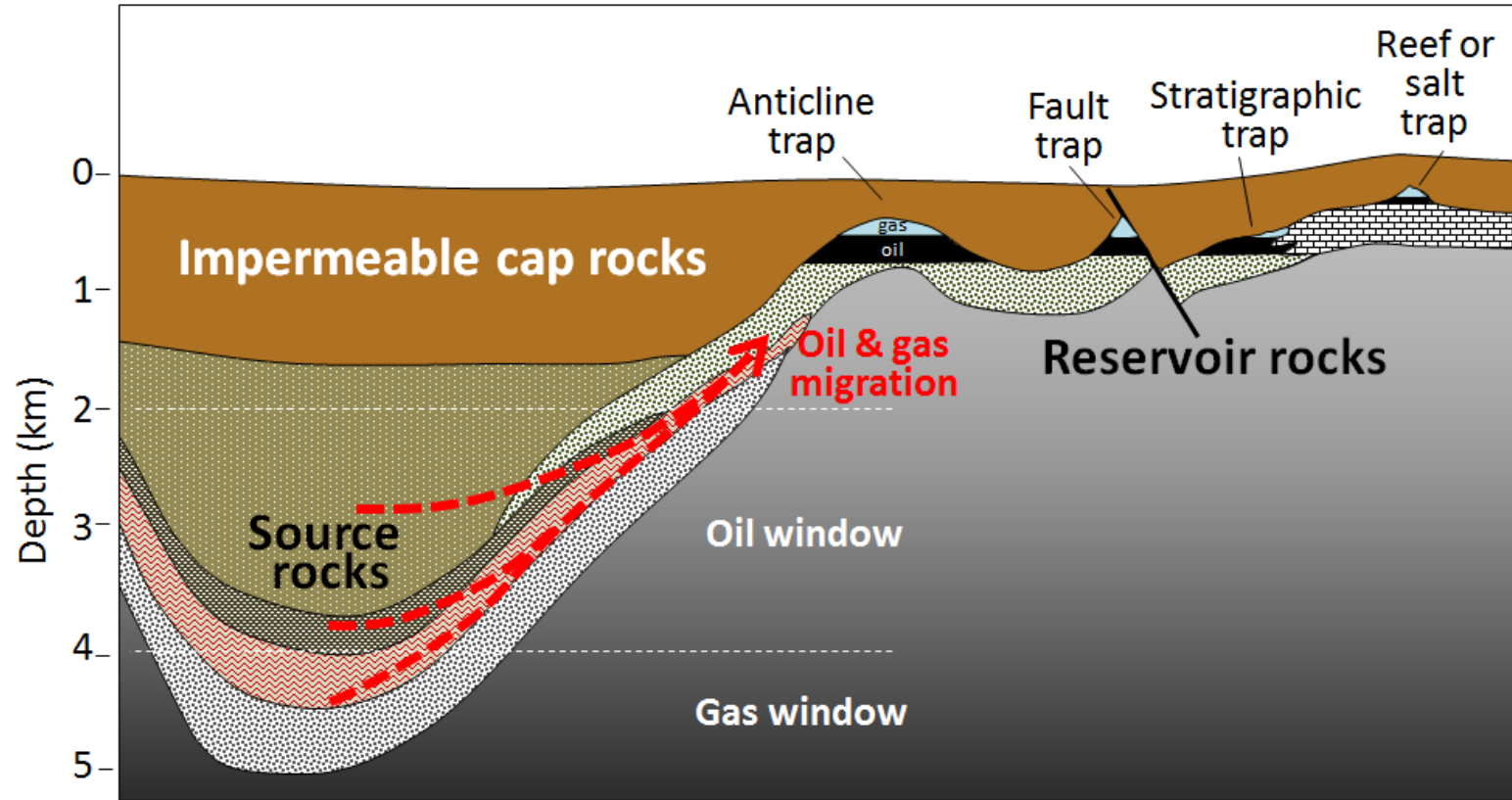
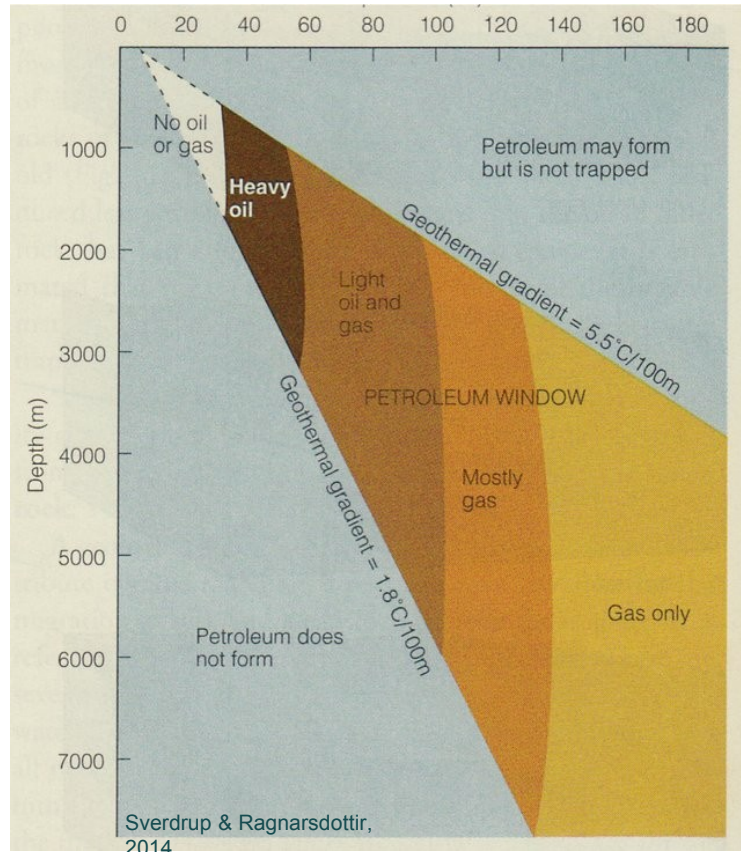
nejdůležitější faktory pro vznik ropy

čím déle, tím stačí nižší teplota

rychlost tvorby ropy závisí na teplotě → víc ropy = vyšší
teplota

UHLOVODÍKOVÝ SYSTÉM – ZDROJOVÁ HORNINA

ložiska ropy jsou výš než
ložiska plynu → teplota

STÁŘÍ

devon, karbon, jura, křída,

GENEZE ROPY

TERMOGENNÍ

rozpad organické hmoty vlivem tepla
(95 %)

BIOGENNÍ

vzniklé uhlovodíky mohou degradovat –

UHLOVODÍKOVÝ SYSTÉM – MIGRACE

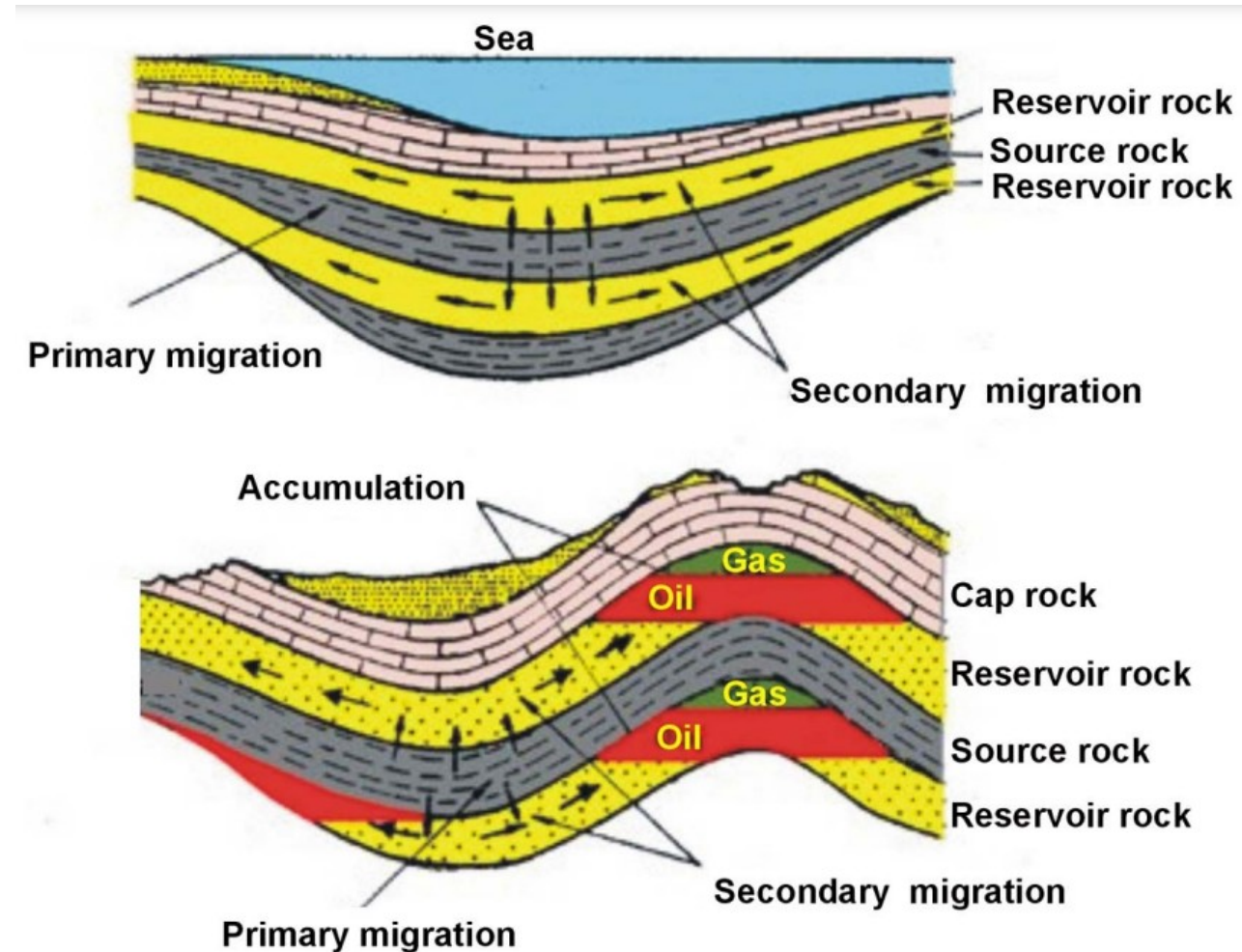
PRIMÁRNÍ

→ uvolnění ropy z matečné horniny

SEKUNDÁRNÍ → transfer ropy permeabilními horninami, puklinami a plochami zlomu

TERCIÁRNÍ

→ porušení těsnění již existující akumulace

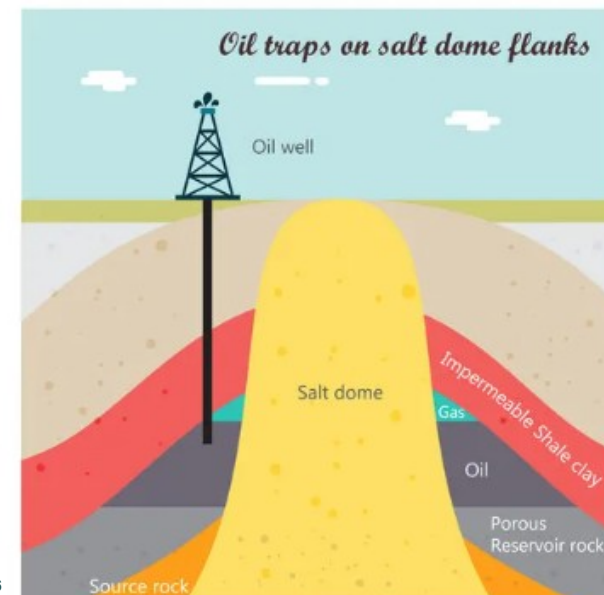
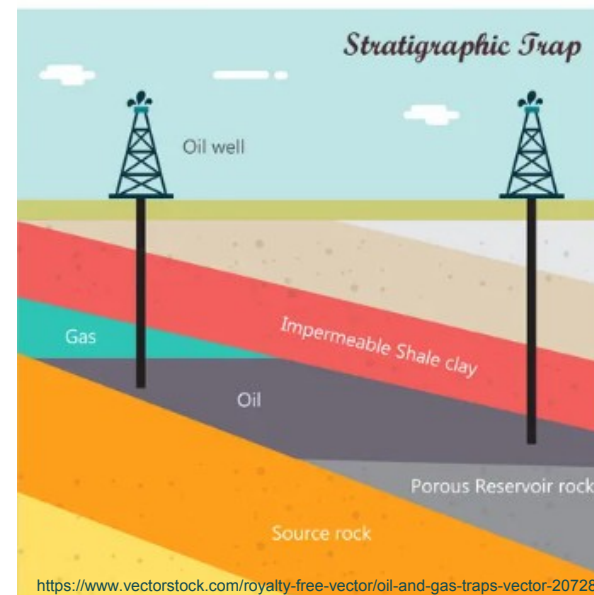
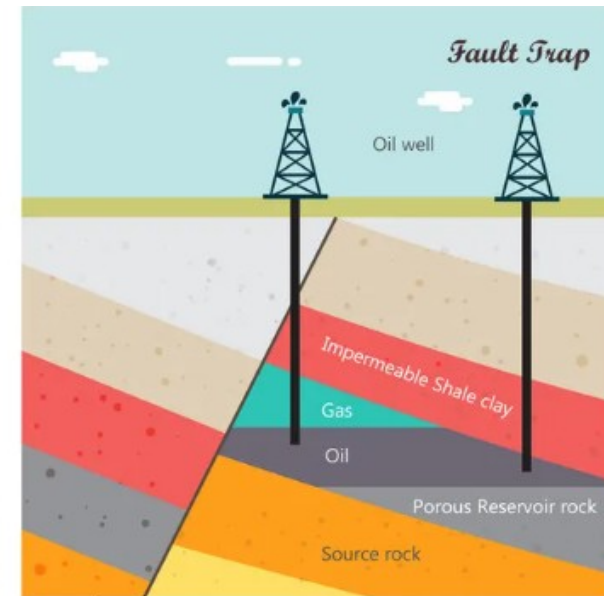
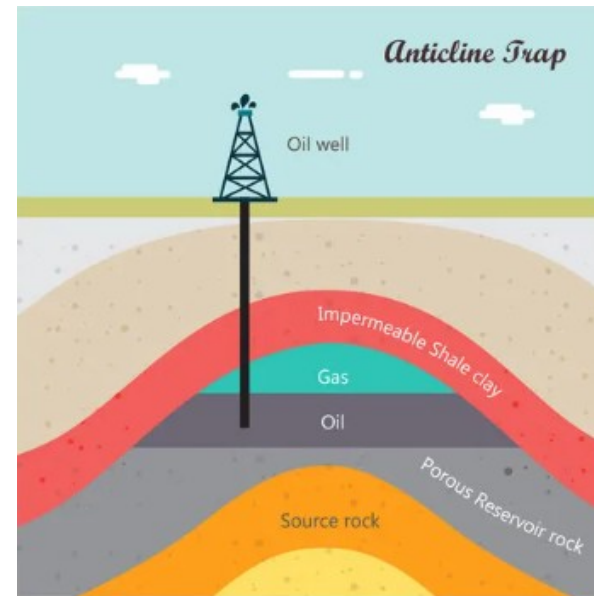

UHLOVODÍKOVÝ SYSTÉM – PAST

ZACHYCENÍ UHLOVODÍKŮ

STRUKTURNÍ → působení tektonických procesů (antiklinála, zlom, vrása + zlom, solné pně)

STRATIGRAFICKÁ → vznik při sedimentaci (útesy, vyklínění písčité vrstvy, vyslínění)

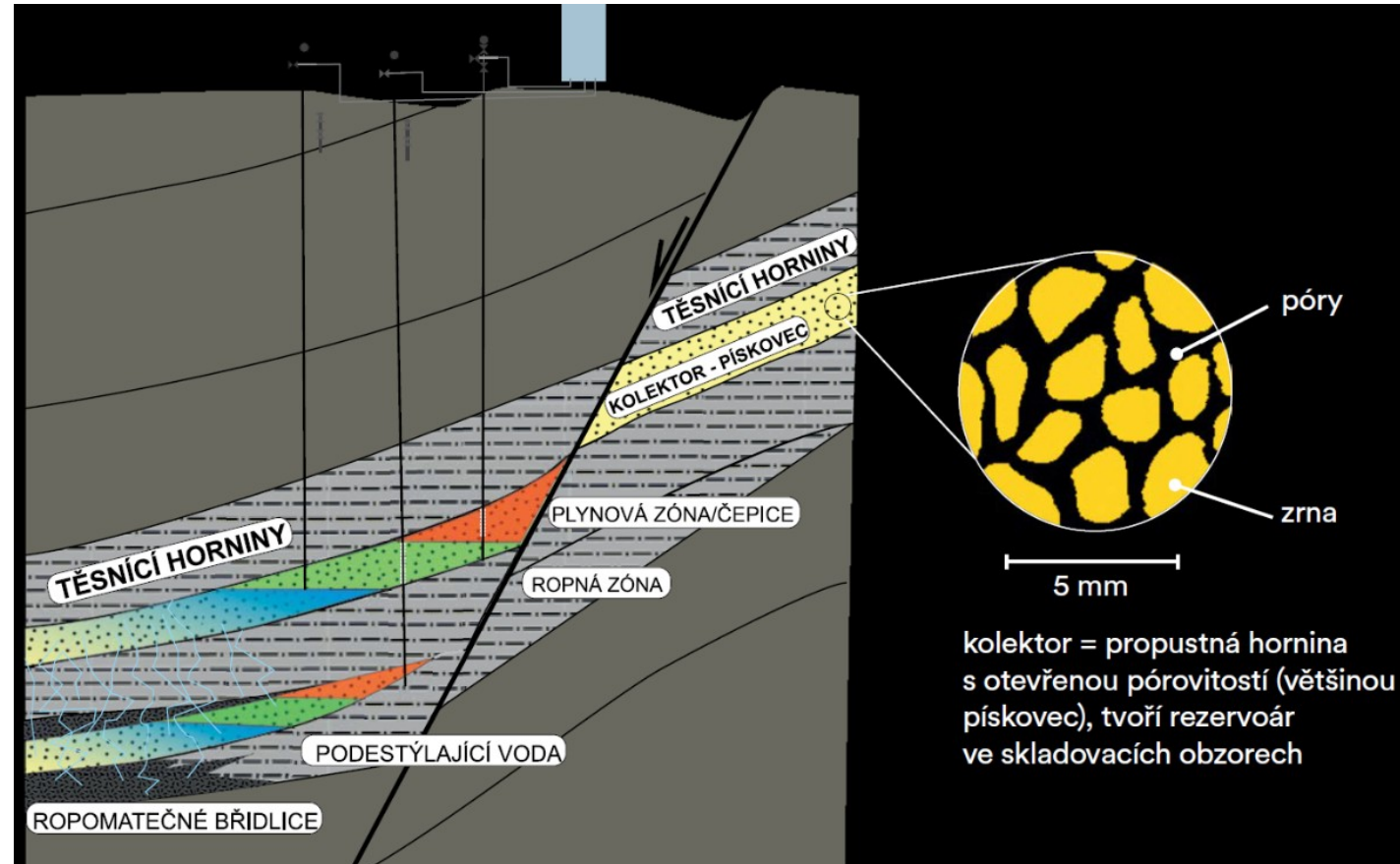
UHLOVODÍKOVÝ SYSTÉM – KOLEKTOR

POROZITA → objem pórů ku objemu horniny

- **primární** – pískovce, slepence
- **sekundární** (puklinová) – vápence, dolomity

PERMEABILITA → propustnost horniny

- horizontální je vyšší než vertikální

UHLOVODÍKOVÝ SYSTÉM – TĚSNĚNÍ

HORNINY SE ŠPATNOU PROPUSTNOSTÍ
(břidlice, masivní vápence, dobře cementovaná klastika,
krystalinikum)

laterální vertikální

velikost pórů

plasticita

mocnost vrstvy

mocnost sloupce

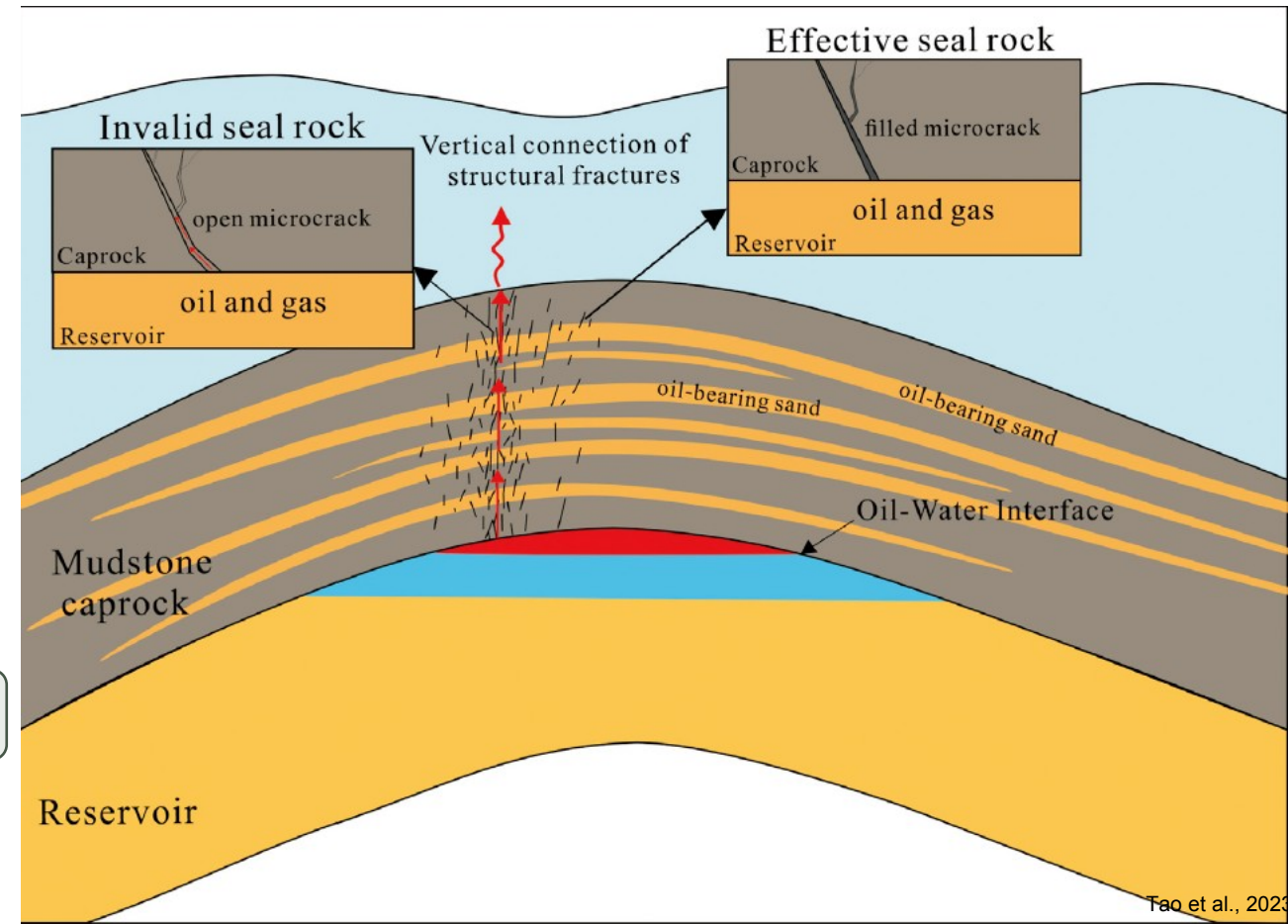
uhlovodíků

hustota uhlovodíků

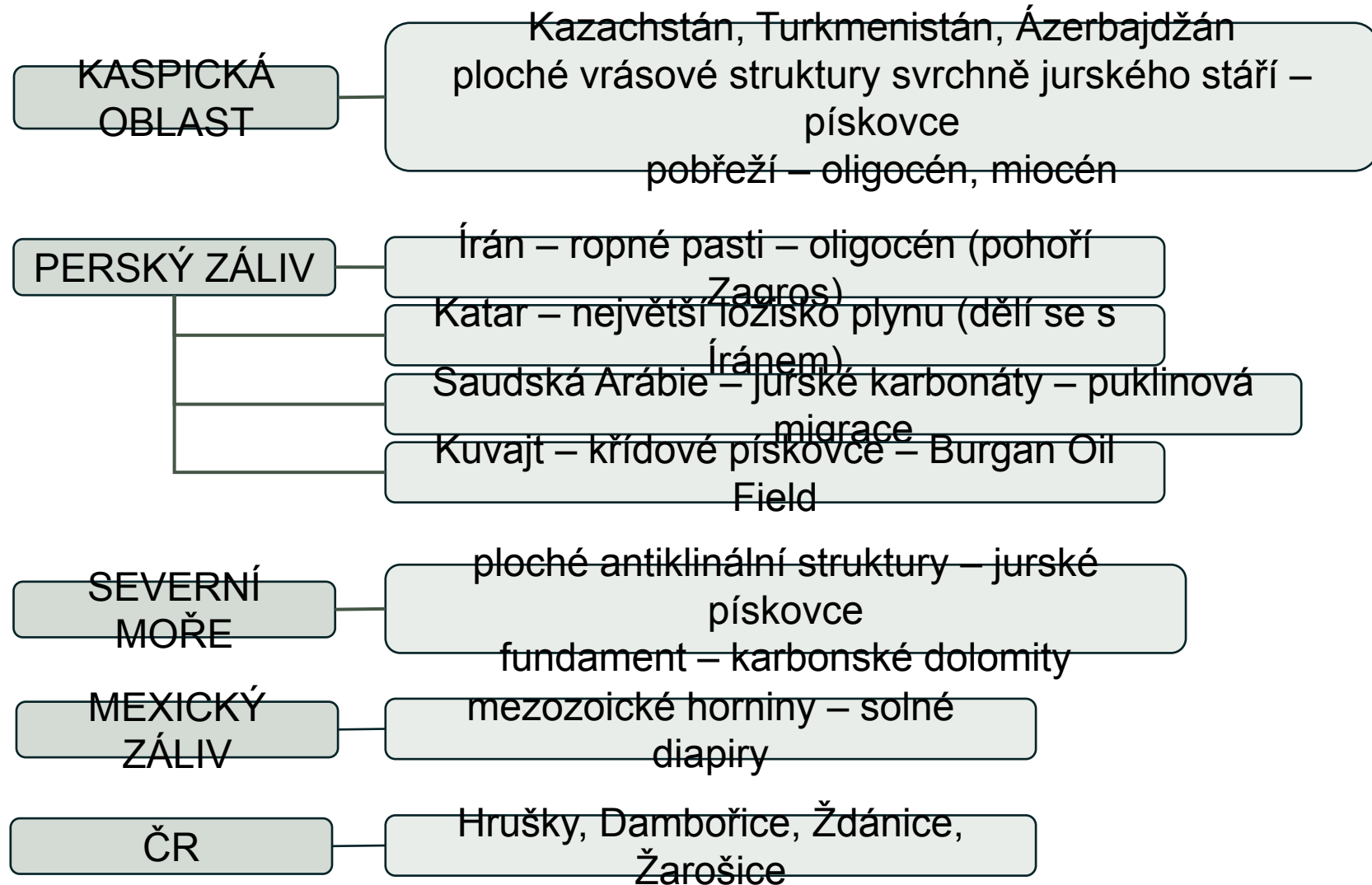
hloubka ložiskové

struktury

plyn potřebuje mnohem menší póry, aby
neunikl

ROPA - LOŽISKA

HYDRÁTY (KLATRÁTY) METANU

PŘÍRODNÍ PEVNÉ SLOUČENINY, KDE JE METAN VÁZANÝ VE FORMĚ KLATRÁTU (V DUTINÁCH KRYSTALICKÉ MŘÍŽKY) LEDU

Vznik pravděpodobně bakteriálním rozkladem nekromasy v nedokonale oxidačních podmínkách nad podmínkami ropného okna či termálním rozkladem organické hmoty (ropy).

PODMÍNKY: vysoký tlak, nízké teploty, plyn, voda

1 m³ hydrátu obsahuje cca 168 m³ metanu

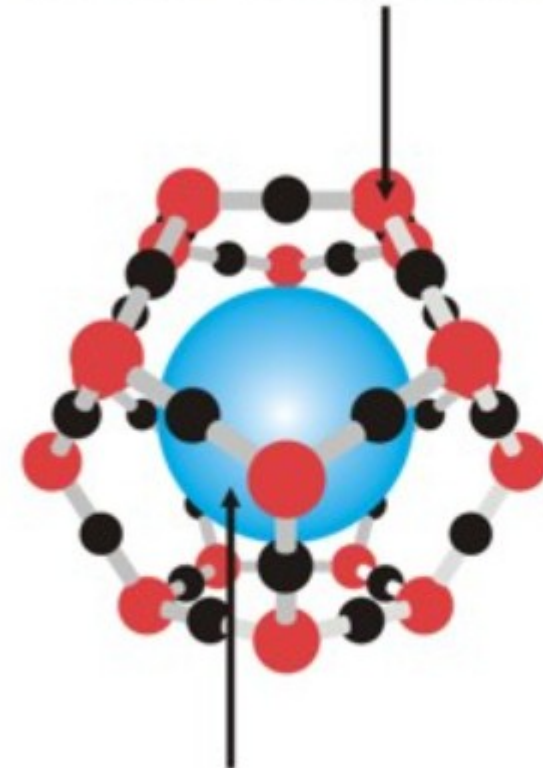
hloubky 100-800 m

POTENCIÁLNÍ LOŽISKA :

Blake Ridge (Atlantik), Mexický záliv, Kaspické moře, Aljaška, Sibiř

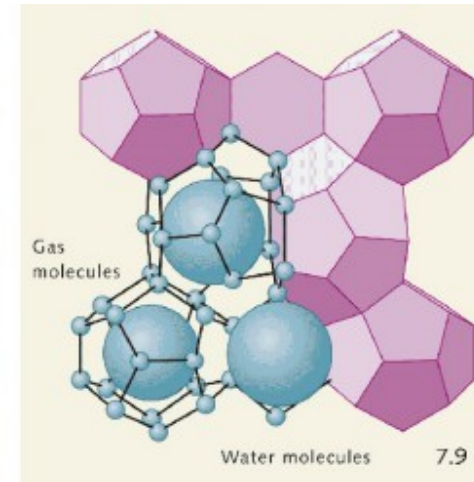
Hydráty metanu se zatím netěží – neekonomické, technologie, legislativa.

Water molecule 'cage'

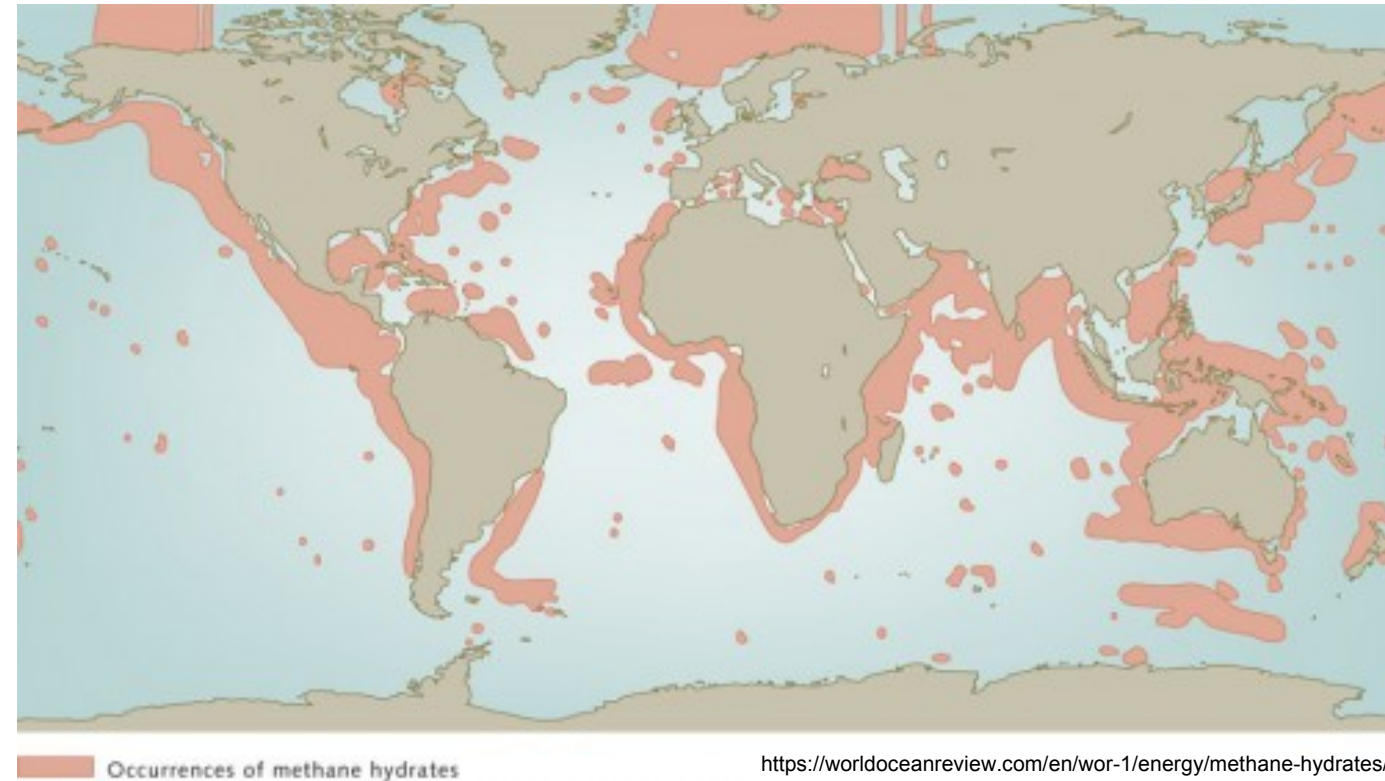
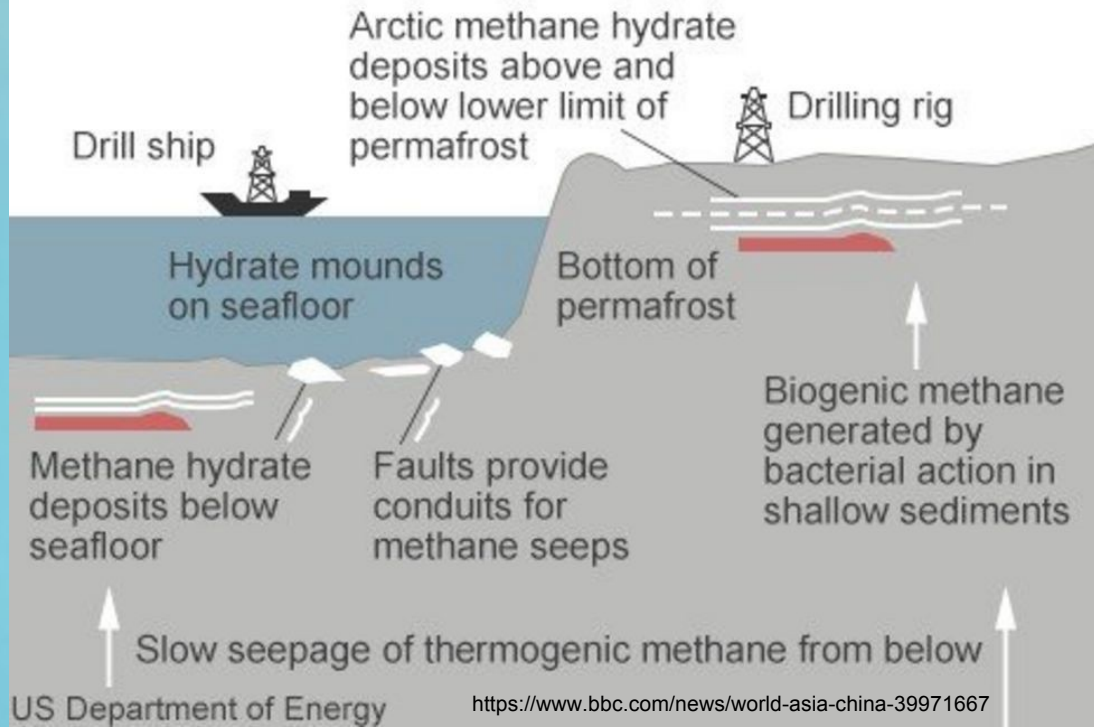
Gas molecule (e.g. methane)

HYDRÁTY (KLATRÁTY) METANU

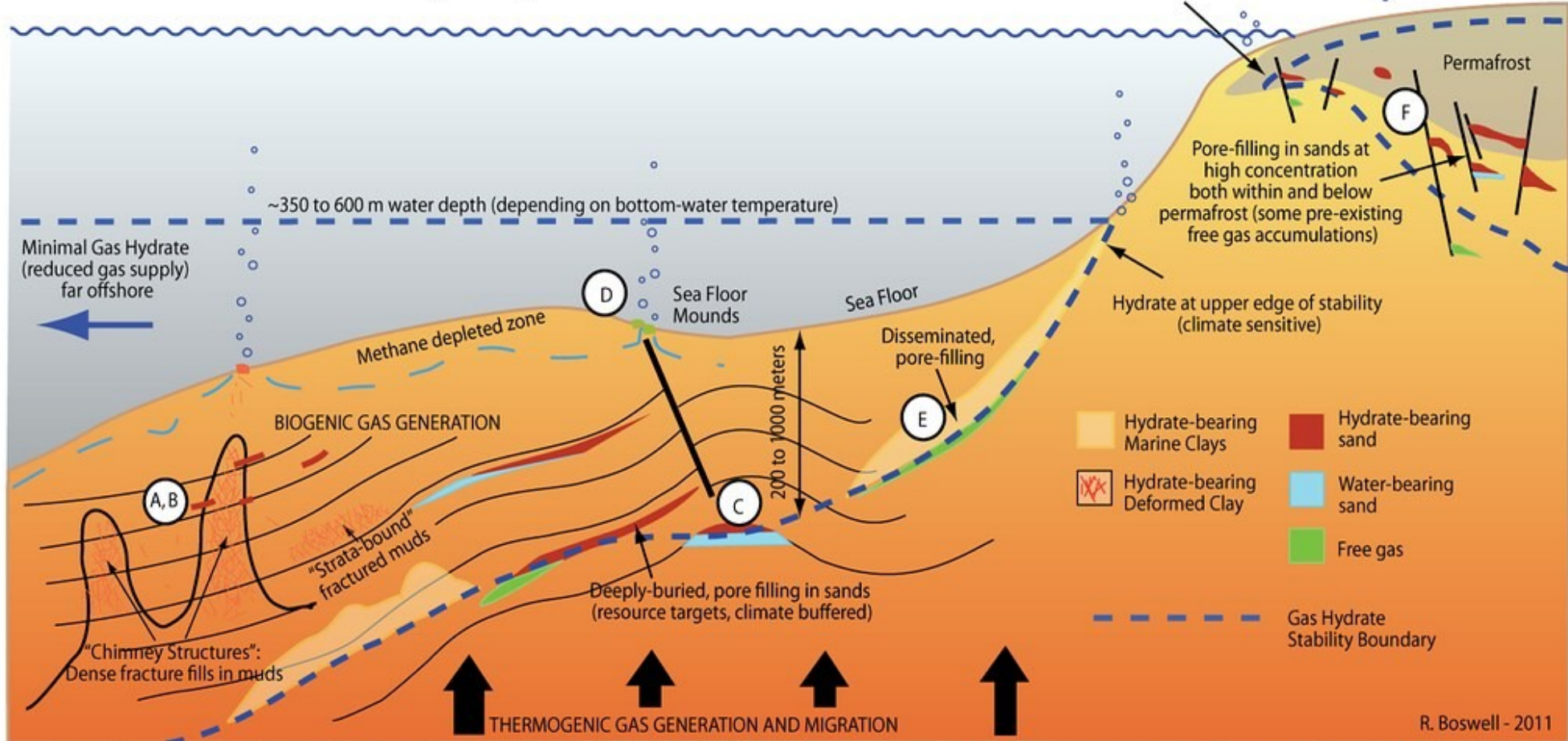

<https://worldoceanreview.com/en/wor-1/energy/methane-hydrates/>

How methane hydrates are formed

General schematic showing typical modes of gas hydrate occurrence relative to the geologic environment

A B C D E F

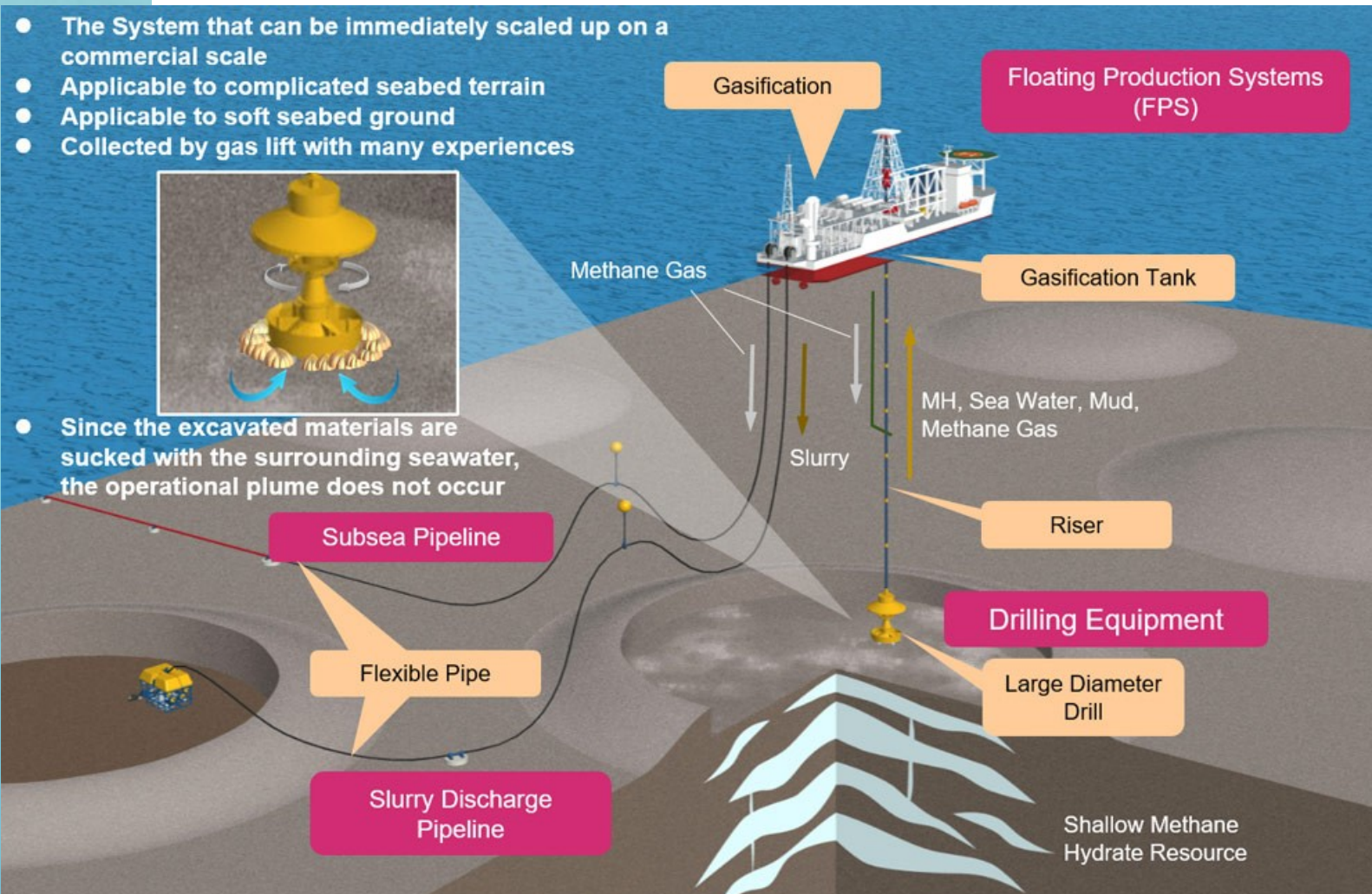

HYDRÁTY (KLATRÁTY) METANU

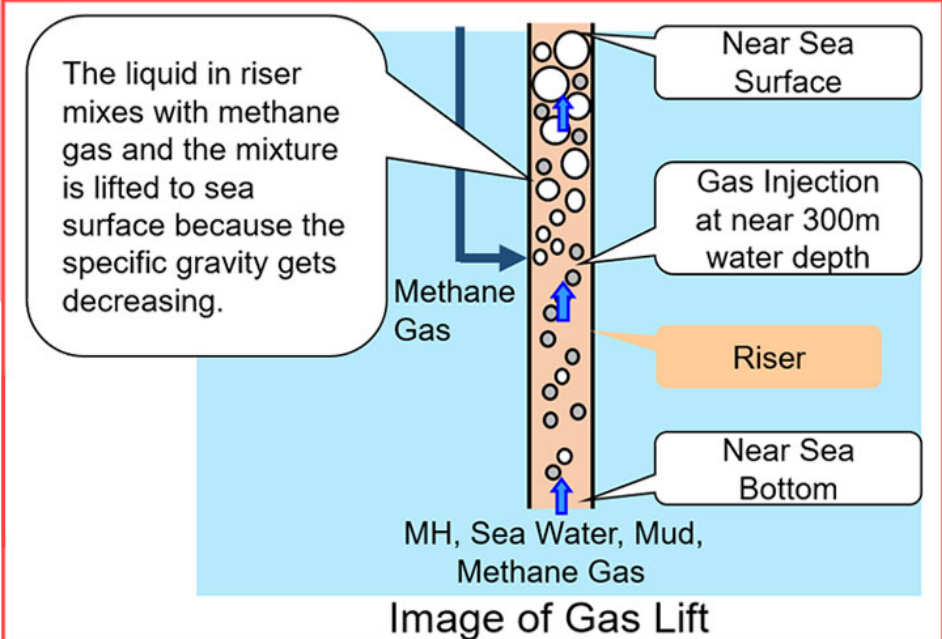
- The System that can be immediately scaled up on a commercial scale
- Applicable to complicated seabed terrain
- Applicable to soft seabed ground
- Collected by gas lift with many experiences

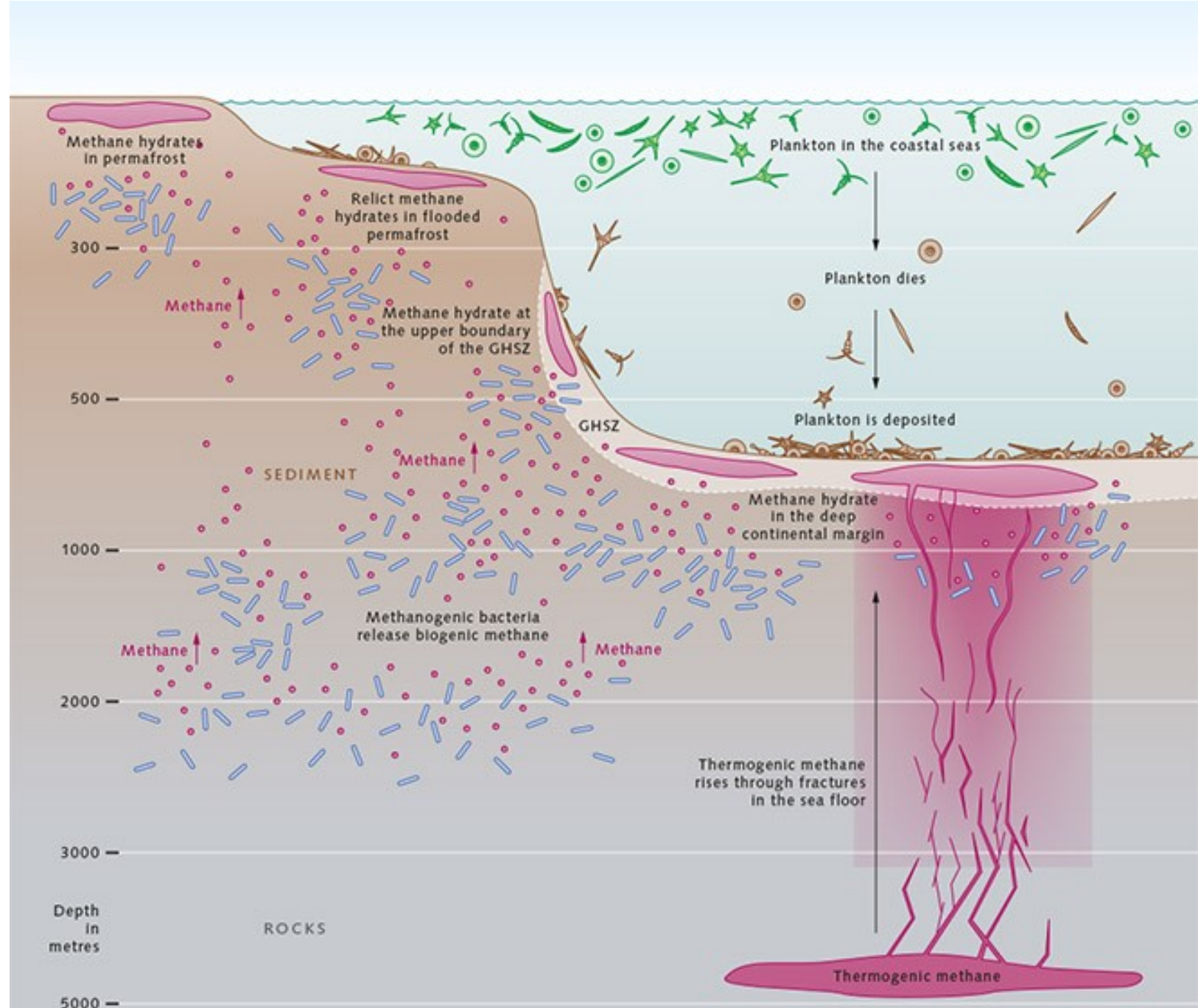
- Since the excavated materials are sucked with the surrounding seawater, the operational plume does not occur

Riser

HYDRÁTY (KLATRÁTY) METANU - VZNIK

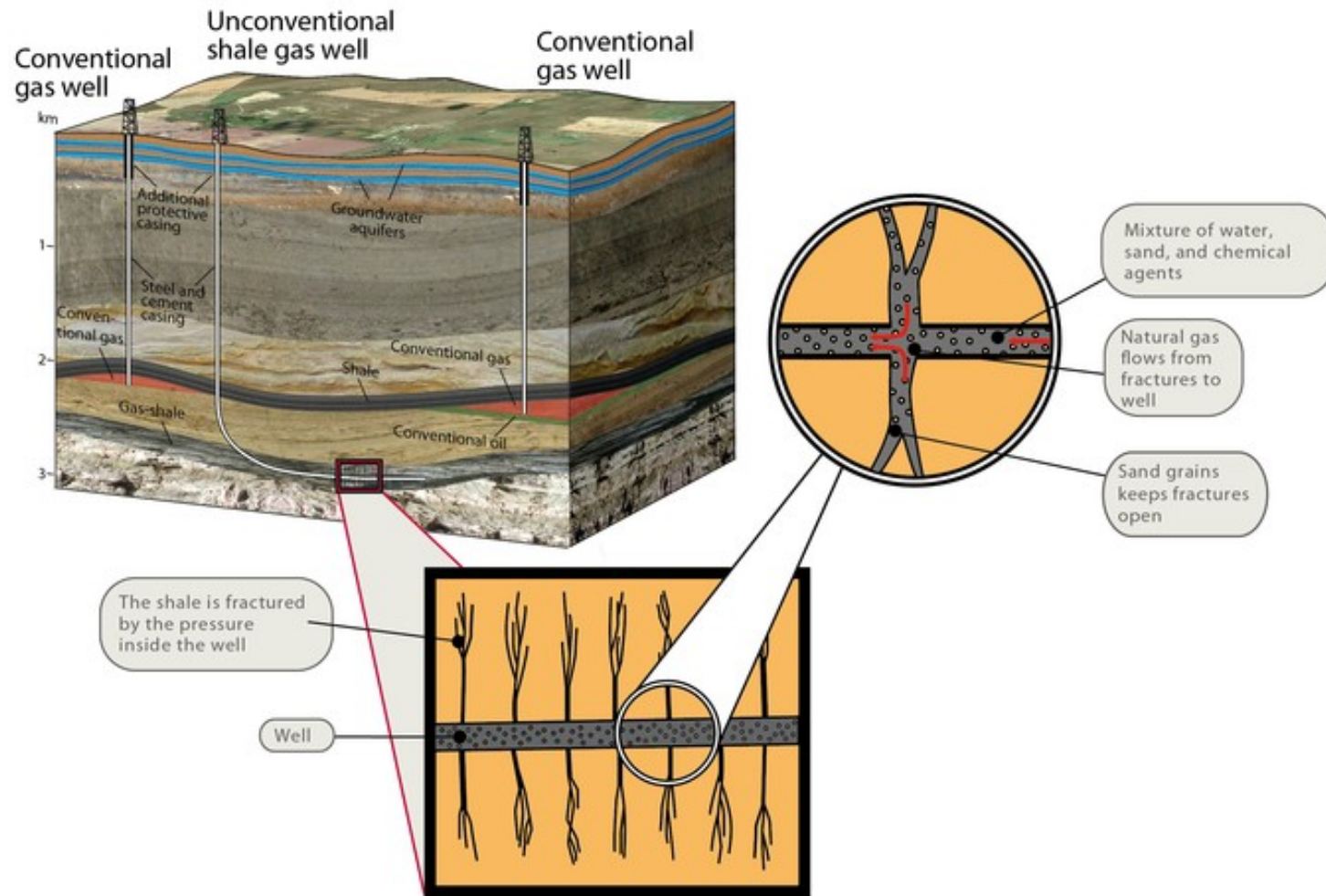
BŘIDLICOVÝ PLYN

Klasický zemní plyn uložený ve vrstvách nepropustných jílovitých břidlic.

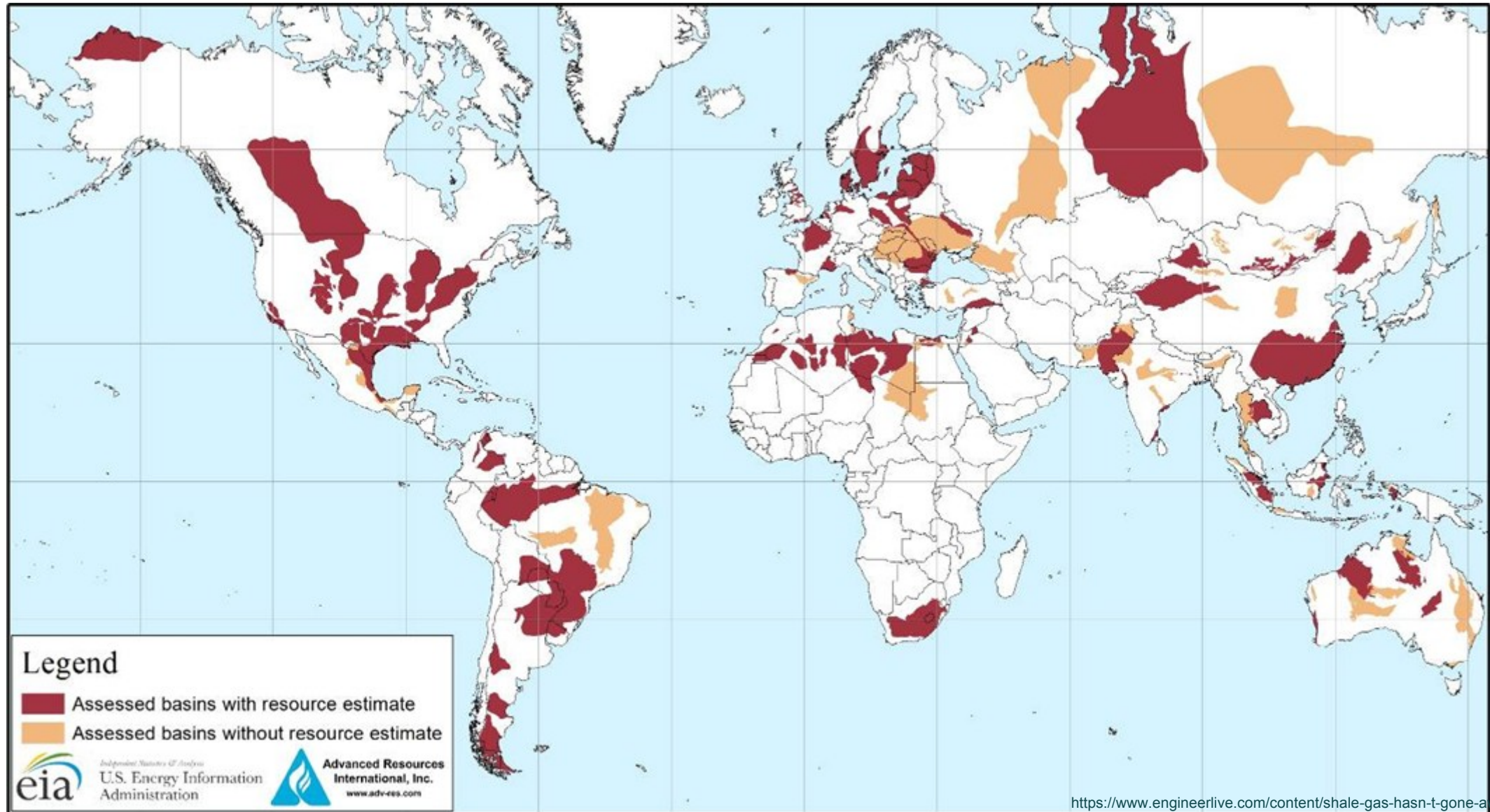
Pro jeho extrakci je nutné frakování, jak vertikálních, tak horizontálních poloh.

Mnoho rizik těžby – možnost vyvolání zemětřesení, kontaminace podzemních vod a ovzduší, vysoká spotřeba vody během frakování.

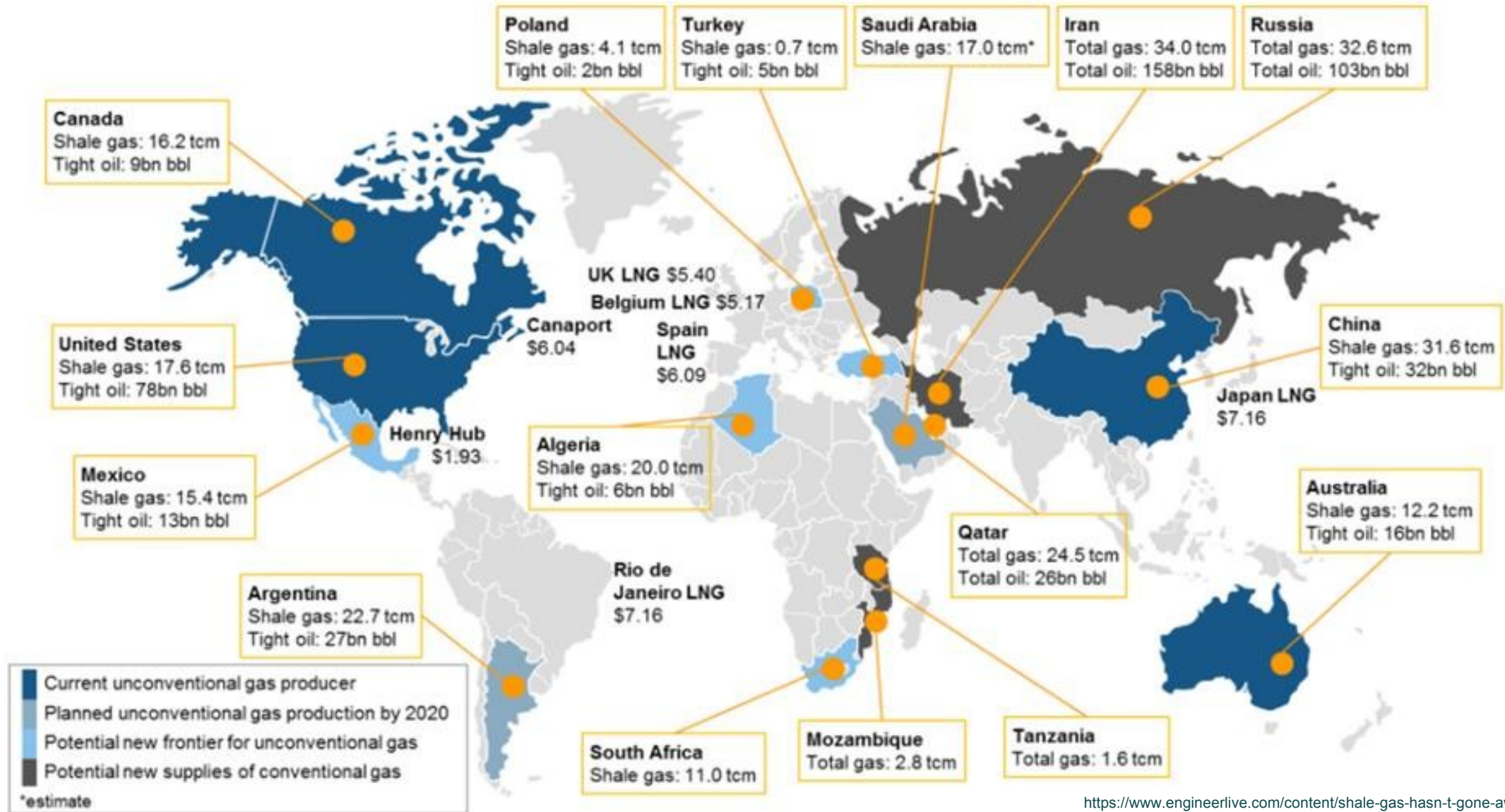
LOŽISKA
USA i Evropa

BŘIDLICOVÝ PLYN

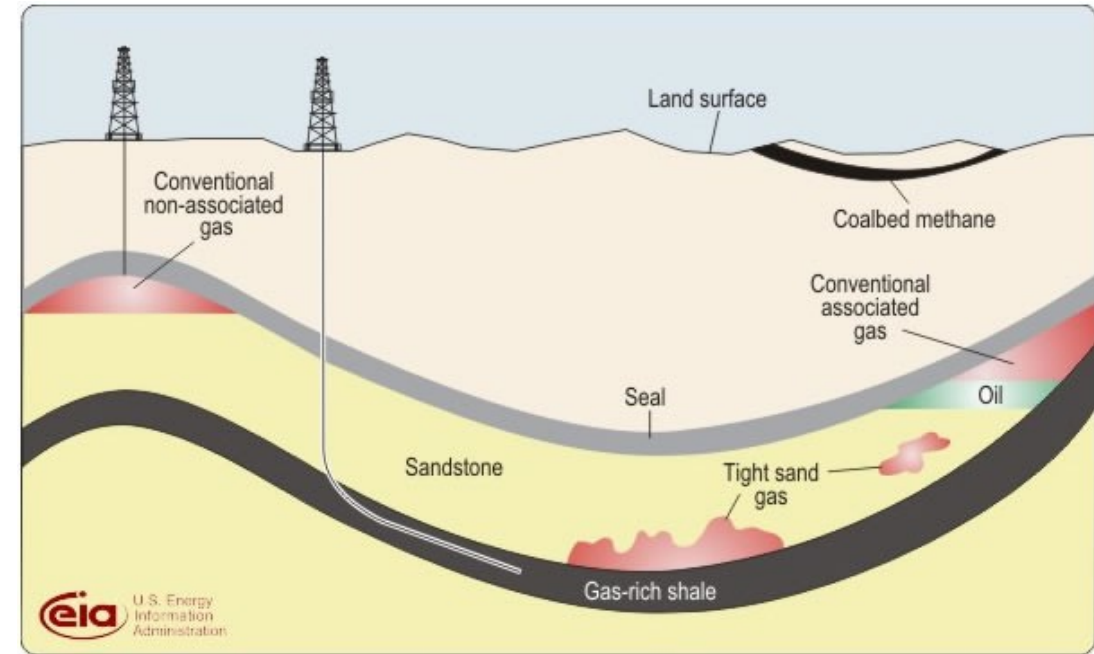
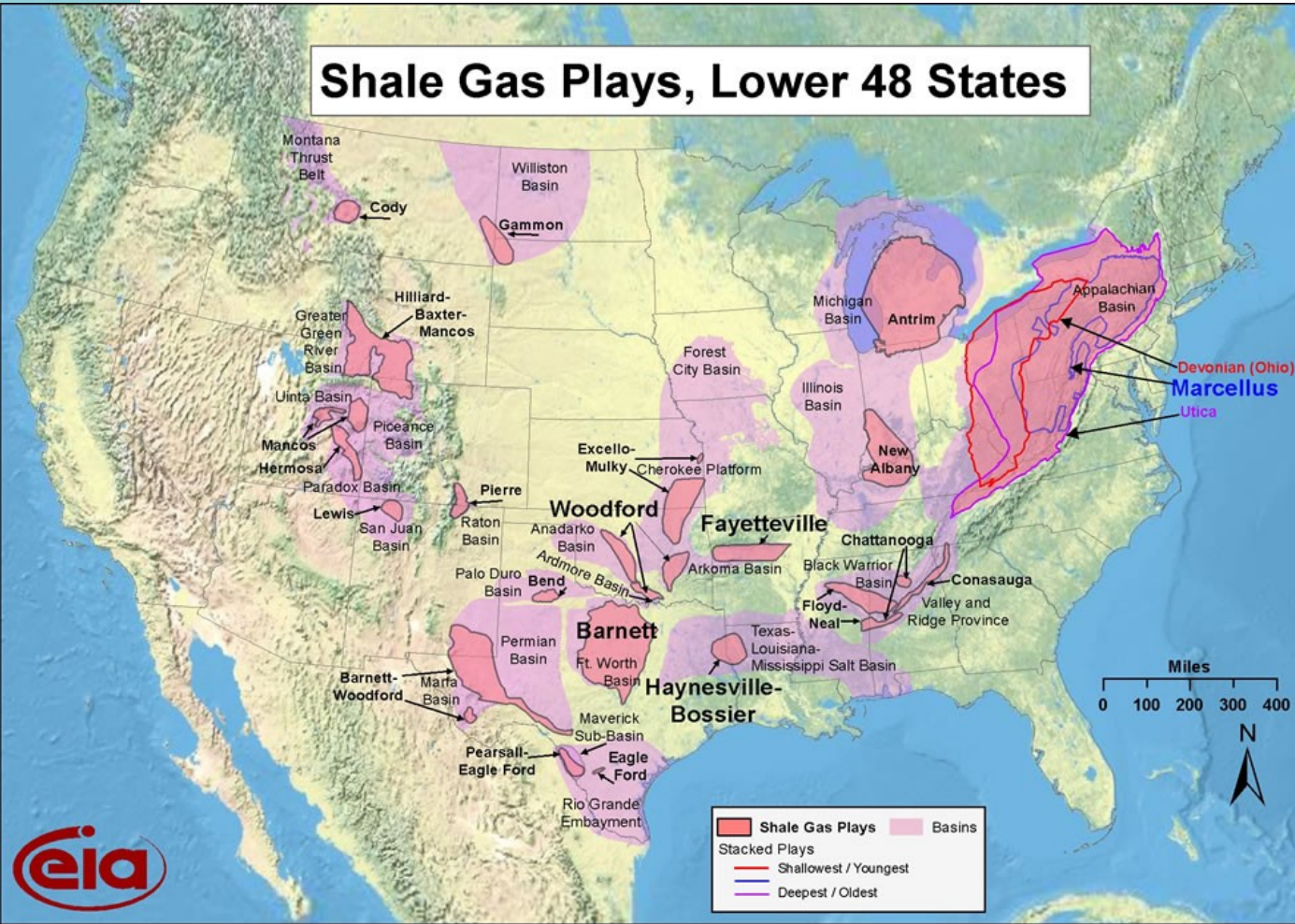

BŘIDLICOVÝ PLYN

BŘIDLICOVÝ PLYN

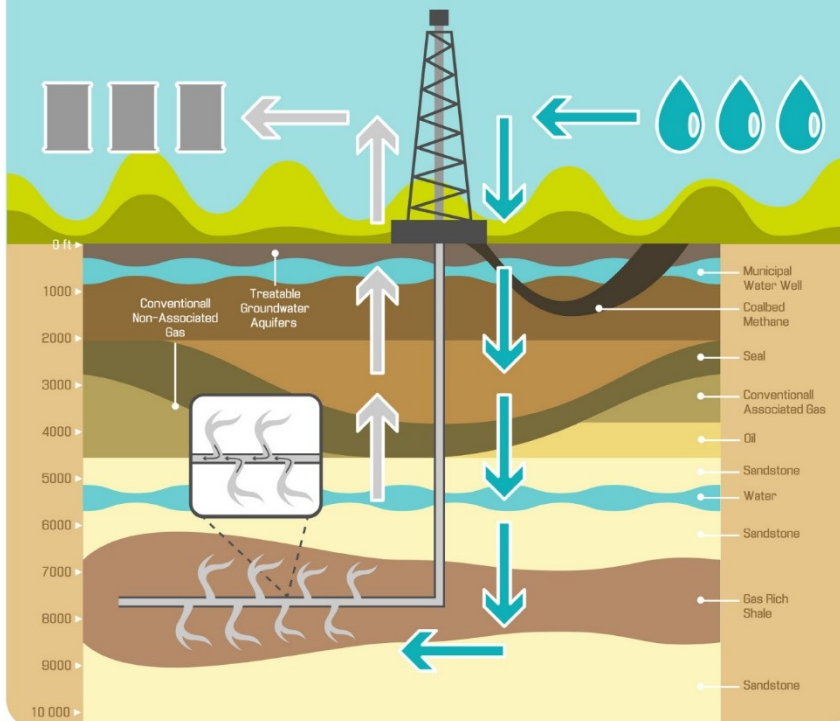
Shale Gas Plays, Lower 48 States

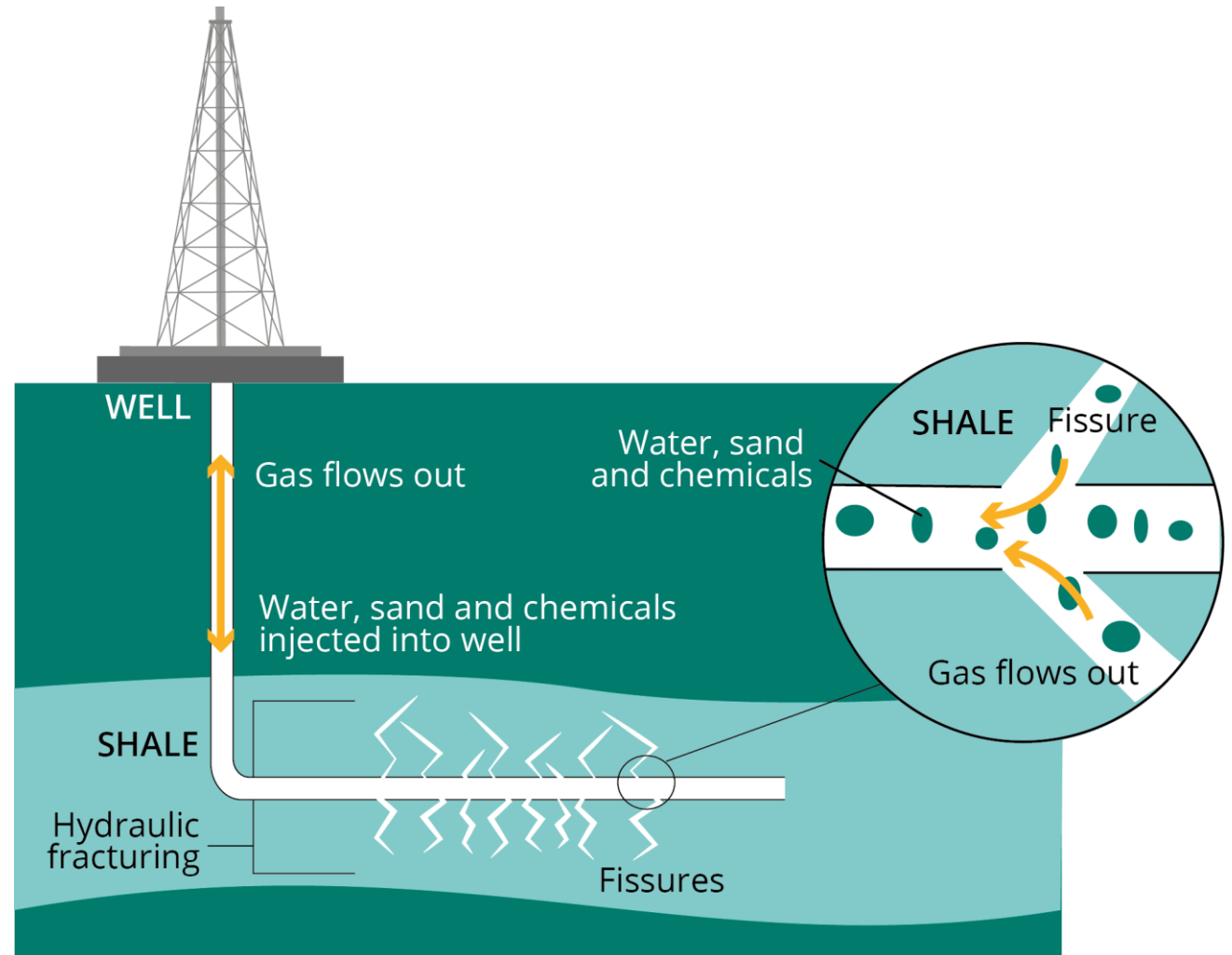
BŘIDLICOVÝ PLYN - FRAKOVÁNÍ

'Fracking' - shale gas extraction in five easy steps

1. Drill down
2. Drill sideways along the shale bed
3. Crack the rock with hydraulic pressure or explosions - also known as 'fracturing' - 'fracking'
4. Pump water at high pressure to open spaces (fractures) in the rock
5. Place plugs in the shaft and then 'drill out' these plugs

<https://middleeast-business.com/what-the-frack-is-shale-gas/>

<https://www.eea.europa.eu/media/infographics/shale-gas-extraction-through-hydraulic-fracturing/view>